

15 Metoder för ökad säkerhet och utveckling

15.1 Olika ansatser för säkerhetsarbete

15.1.1 "Bygg in" säkerhet och utveckling i barns och ungdomars miljöer

Det är viktigt att skapa förutsättningar för säkerhet och utveckling i de miljöer där barnen och ungdomarna befinner sig dagligen. Folkhälsoarbetet utgår ifrån kunskapen om hur den fysiska miljön, liksom sociala, ekonomiska och politiska förutsättningar på olika sätt påverkar människors livsvillkor och därigenom också deras hälsa (Haglund & Svanström 1992). Åtgärder för att skapa bra och säkra miljöer kan därför beröra regelverk, attityder, kunskap och fysisk utformning.

Haddon, forskare inom skadeprevention, introducerade under 1960-talet (Andersson 1999) begreppen aktiva och passiva förebyggande åtgärder. Åtgärder som förutsätter att individen själv gör något för att skydda sig själv betecknas som aktiv prevention och åtgärder som inte kräver någon handling av individen är passiv prevention. Passiva åtgärder anses allmänt vara betydligt mer effektiva. De kommer alla till del och pekar inte ut någon specifik riskgrupp. Exempel på aktiva åtgärder kan vara bilbarnstol, flytväst och reflex.

Utifrån ett folkhälsoperspektiv har en viktig del av säkerhetsarbetet i Sverige varit inriktat på att försöka bygga in säkerheten i de miljöer där människor vistas och i de produkter de använder, så kallade passiva åtgärder. Sådana åtgärder kommer alla till del oavsett vilka egna resurser man har i form av pengar eller kunskap. Många av dessa åtgärder regleras i lagstiftning och samhället har med detta tydligt markerat att skador ska förebyggas.

Exempel på sådana åtgärder som hittills genomförts är barnsäkra förpackningar på mediciner, reglerad vattentemperatur i kranvatten, utbyggnad av mitträcken på motorvägar, barnsäkra eluttag och

brandvarnare i offentliga utrymmen. Tillsammans skapar dessa, var och en för sig ganska avgränsade åtgärder, en trygg och säker miljö. Detta är en viktig anledning till den framgång som Sverige har haft när det gäller att öka säkerheten för barn. Sådana generella åtgärder bidrar sannolikt också till att minska sociala skillnader i skador (Laflamme 1998; SOU 2002:68).

När det gäller att skapa utvecklande miljöer för barn och ungdomar kan man säga att de normer och riktlinjer som tidigare fanns för hur den fysiska miljön skulle utformas, var en metod som syftade till att skapa goda miljöer för alla. Man sökte med kvantitativa mått säkerställa vissa kvaliteter i miljön. I normgivande skrifter under 1970-talet, t.ex. *Bostadens grannskap, råd och anvisningar för planering, 1972*, angavs avstånd till olika typer av lekplatser, anvisning för dimensionering, antal barn per lekplats samt lekplatsernas lokalisering (Gatukontoret Malmö 1996).

Många av de miljöer vi har i dag, är ett resultat av en samhällsplanering som sökt att bygga in säkerheten i miljöer som skapats utifrån normer om vad som är bra för barns utveckling. Det är viktigt att denna inställning bibehålls och att de nya fenomen som kan innebära hot mot barns och ungdomars säkerhet och utveckling identifieras och åtgärdas. Som exempel kan nämnas förtätning av den bebyggda miljön och en trafikplanering som går mot alltmer blandtrafikerade väg- och gatumuljöer.

15.1.2 När passiva åtgärder inte är möjliga

För vissa typer av skadehändelser och i vissa situationer finns det begränsade möjligheter till passiv prevention. Många skadeförebyggande program har därför inriktats på att försöka påverka barns och ungdomars beteende antingen genom lagar och regelverk (exempelvis mopedhjälm, bilbälte, skyddsutrustning inom vissa sporter) eller genom information och utbildning (exempelvis simskolor och trafikskolor). Insatser som kräver en aktiv handling av individen kallas "aktiva åtgärder". Systematiska utvärderingar har visat att lagstiftning i kombination med informationsinsatser kan vara effektivt för att öka människors säkerhetsbeteende (Nolén 2003; O'Hare 2003; Munro 1995) medan endast informationsinsatser visat sig ha begränsad effekt (Towner m.fl. 2001a).

Det systematiska säkerhetsarbete som bedrivits i Sverige har engagerat ett stort antal myndigheter och organisationer och med-

verkat till att det finns många bärare av barnsäkerhetsbudskapet, exempelvis frivilligorganisationer men också barnhälsovården som under en lång rad år informerat föräldrar om hur man bäst skyddar sina barn.

15.1.3 Åtgärder bör genomföras inom alla samhällsnivåer

Åtgärder kan genomföras på olika nivåer. På samhällsnivå handlar det om att genom lagstiftning och nationella mål påverka samhället i en önskad riktning. På lokal nivå kan kommunerna arbeta fram egna inriktningsdokument och policydokument, liksom genomföra rent konkreta åtgärder i t.ex. den fysiska miljön. På individnivå kan åtgärder exempelvis bestå av att barnhälsovården informerar och utbildar föräldrar.

De olika nivåerna är ömsesidigt beroende av varandra och förstärker varandra. Lagar och nationella mål visar vad samhället som helhet kräver och strävar emot. Dessa övergripande målsättningar förverkligas i det lokala arbetet, ofta bedrivet av kommunerna. Och det är först när åtgärderna innebär en förändring för den enskilda individen genom ökad kunskap eller en säkrare skolväg, som de får effekt. Med ökad kunskap och insikt om vad som påverkar barns säkerhet och utveckling ökar möjligheten för barn och vuxna att ställa krav på beslutsfattare på olika nivåer för att få till stånd en förändring.

Utifrån detta resonemang är det viktigt att åtgärder genomförs inom samtliga nivåer. Exempel på detta är de förslag som syftar till att öka säkerheten för barn och ungdomar som cyklar. Med en lagreglering om cykelhjälm talar vi om vilka krav som samhället ställer. Genom att kombinera lagen med informations- och utbildningsaktiviteter vill vi påverka den enskilde individens vilja och motivation att använda hjälm. Genom att föreslå förbättring av cykelinfrastrukturen vill vi även utveckla kommunernas arbete med att bygga in säkerheten.

15.2 Barn och unga ska involveras i arbetet

Genom att ratificera FN:s konvention om barnets rättigheter har Sverige åtagit sig att låta barn och unga uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör dem och att tillmäta deras åsikter betydelse (art.12).

Barn och unga har också rätt att få och ge information och att välja den uttrycksform som passar dem bäst (art. 13).

I vårt arbete med ungdomsreferensgruppen har det framkommit frågor och områden som de upplever som problem. Bland annat ansåg de att delegationen skulle uppmärksamma skolans arbetsmiljö liksom elevernas inflytande i skolan. Vi har därför arbetat särskilt med dessa frågor. Vi har också diskuterat delegationens förslag på åtgärder med ungdomsreferensgruppen och deras synpunkter har varit vägledande. Bland annat diskuterade vi förslaget om en bestämmelse om cykelhjälm. Här var ungdomsreferensgruppen enig om att en sådan bestämmelse ska omfatta alla åldrar och bland annat utifrån deras argument beslutade delegationen att föreslå en sådan bestämmelse. Vi vill framhålla att de diskussioner vi haft med ungdomsreferensgruppen har givit oss kunskap som varit värdefull för arbetet både när det gäller angelägna områden och föreslagna åtgärder.

Erfarenheterna visar att samråd med barn och unga bör bli en naturlig del av arbetet inom många verksamheter. När vi tar del av deras egna erfarenheter och kunskap framträder en annorlunda bild av verkligheten, vilket medför att arbetet kan inriktas på de områden som verkligen har betydelse för barns och ungas vardagsliv.

Det finns goda exempel där kommuner och myndigheter har involverat barn och unga i arbetet. Barnsäkerhetsdelegationen framhåller att det är angeläget att detta arbete fortgår och utvecklas. Därför ger vi i detta betänkande flera förslag som syftar till att stärka barns och ungas inflytande. Vi menar att barns och ungas delaktighet är en förutsättning för att föra utvecklingen framåt bland annat när det gäller nya metoder och arbetssätt och när det gäller nya fenomen, som bör uppmärksammas.

15.2.1 Bättre beslutsunderlag

Barn och unga har kunskaper om sina miljöer som vuxna saknar (Boverket 2000). Därför är det självklart att man måste fråga barn och unga för att få ett fullständigt beslutsunderlag. Ofta är det ett vuxet barnperspektiv som råder i beslutsprocessen. Det innebär att vi utgår ifrån vad vi tror är bäst för barn och unga. Genom att fråga barnen själva får vi barnens egen syn – vilket inte alltid stämmer överens med vad vi vuxna föreställer oss.

Under utredningsarbetet har vi tagit del av en mängd projekt där barn och unga varit delaktiga i arbetet (Barnsäkerhetsdelegationen och Svenska Kommunförbundet 2003). Oftast handlar det om att barn informeras och konsulteras och att deras synpunkter utgör en del av beslutsunderlaget.

Den stora utmaningen ligger i hur vi tar hand om barns och ungas synpunkter. Det är självklart att beslutsfattande ofta innebär en kompromiss mellan olika grupper i samhället. Barns synpunkter kan inte alltid beaktas fullt ut – det gäller även vuxnas. Men det är viktigt att i beslutsunderlaget tydliggöra eventuella intressekonflikter.

Vi förordar att konsekvenser för barn och unga särskilt ska belysas. Ett skäl är att vi har blivit uppmärksammade på en tendens att den fysiska planeringen alltmer utgår från *alla människor* istället för att särskilt uppmärksamma barnens situation. Ett annat skäl är att barn endast utgör 20 procent av befolkningen och därför är en ganska liten "påtryckargrupp" som i förhållande till vuxna dessutom saknar tillgång till resurser i form av (av samhället värderad) kunskap, pengar och kontakter.

Ibland framhålls att det som är bra för barn, är bra för alla, men det är förstås en förenkling. Det kan finnas intressekonflikter mellan barn och vuxna, men också mellan barn i olika åldrar, från olika bostadsområden eller med olika livssituationer. Barnkonsekvensanalyser kan således innebära att eventuella intressekonflikter belyses och de ställningstaganden man gör tydliggörs.

Vägverket arbetar med barnkonsekvensanalyser

Vägverket genomför barnkonsekvensanalyser av planerade vägprojekt för att tillföra beslutsunderlaget viktig information om hur barns och ungas vardag kan komma att påverkas. Det är inte ovanligt att barnkonsekvensanalysen visar att det ursprungliga problemet är mer komplext än man först trodde och att det därför krävs andra åtgärder än dem som från början planerades.

Med hjälp av frågeformulär till barn och föräldrar kartläggs barnens skol- och fritidsvägar, barnen får även berätta och markera på kartor vilka naturområden de uppskattar, var de leker och umgås, hur de använder sin utemiljö, var deras fritidsaktiviteter finns och hur de tar sig fram på olika sätt. Vägverkets arbete ger viktiga erfarenheter som många andra aktörer kan dra nytta av inom sin sektor (Vägverket 2003c).

15.2.2 Skolan som en demokratisk aktör i närsamhället

Kommundemokratikommittén (SOU 2001:48) ansåg att kommuner och landsting bör använda sig av skolan som arena för möten mellan barn och ungdomar och kommunala beslutsfattare. Men många upplever att skolan är en sluten värld, som man inte riktigt har tillträde till och en naturlig ingång till samarbete saknas. Vi menar att samarbetet mellan kommunens förvaltningar bör utvecklas. Inom vissa förvaltningar finns barnkompetensen och inom andra finns exempelvis den tekniska kompetensen. Genom samarbete över förvaltningsgränser skapas nya förutsättningar för samarbete mellan olika verksamheter inom kommunen.

Det är viktigt att se skolan som en samarbetspart och inte bara som en kanal till barnen - eller den aktör som "ska göra jobbet". Det tar tid att arbeta upp kanaler till skolorna och det behövs framförhållning för att skolorna ska kunna planera in verksamheten som en naturlig del av det pedagogiska arbetet. Det är viktigt att framhålla att skolan har ett ansvar för att förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet (Lpo 94). Vägverket bedrev 1993–1999 utvecklingsarbetet *Forska och lära i närsamhället* (Vägverket 1995) i samverkan med bland annat Lärarhögskolan i Stockholm, där drygt 300 skolor deltog. Projektet syftade till att stödja och stimulera arbetet med trafikfrågor i skola och barnomsorg. Tanken var att ge exempel på arbetssätt och innehåll, som kan bidra till att studier av närsamhället känns intressanta och relevanta för undervisningen. Dessutom skulle arbetet stimulera barnens nyfikenhet och lust att lära om sin närmiljö och hur man kan påverka i beslut, så att de också vill och vågar delta i arbetet med att förbättra den.

Inom de tekniska förvaltningarna fattas beslut som på olika sätt påverkar barns vardagsmiljöer. Därför är det viktigt att utveckla samarbetet mellan de tekniska förvaltningarna och barnen. I Täby kommun samarbetar skolan och tekniska kontoret. Samarbetet handlar framför allt om att göra elevers skolvägar säkrare, men har även lett till att andra frågor om utemiljön tagits upp (Barnsäkerhetsdelegationen & Svenska Kommunförbundet 2003).

Barn delaktiga i trafiksäkerhetsarbetet i Täby kommun

Tekniska kontoret tar fram kartor över närområdet där de flesta barn i skolan bor. Och varje barn ritar in sin skolväg. Varje elevs skolväg ritas in på en OH-film som läggs på kartorna. Och till slut bildas ett spindelnät av skolvägar från varje klass. Dessa klassvisa OH-filmer läggs sedan på varandra och tillsammans visar de kraftiga stråk där många barn går. Åtgärder kan sedan koncentreras till de mest angelägna områdena. Tekniska kontoret arbetar fram förslag med kostnadsberäkningar som diskuteras med föräldra-representanter, rektor och ansvariga politiker. Barnen deltar i besluts-underlag och problemformuleringar, men inte i diskussionen kring prioriteringar.

Efter diskussion och politiskt beslut, genomförs åtgärderna så snabbt det går. Tanken är att synpunkter från eleverna ska inhämtas under vårterminen och återkoppling ske innan sommar-lovet. De fysiska åtgärderna ska helst vara genomförda till höst-terminens start. Projektledaren framhåller att arbetet bör bedrivas i en enkel form och att dialogen som skapas mellan skolan och tekniska kontoret, är viktig även i andra frågor som rör skolans utemiljö.

Kommunen har gjort en helhetsanalys av trafikinätet. Trafikinäts-analysen har förankrats vid möten där de boende och andra intress-enter har medverkat. I detta arbete har barnens kartor och syn-punkter varit en viktig del. Arbetet med skolvägarna har även blivit en pusselbit i hälsoprojektet "Sätt Täby skolor i rörelse". Ett pilot-projekt har startat i en del av kommunen där man i samarbete med tekniska kontoret ska se till att alla barn kan gå till skolan. En förutsättning för att få fler barn att gå eller cykla till skolan är att göra skolvägarna så säkra som möjligt. Ett minskat skjutsande till skolorna förbättrar också säkerheten för de barn som själva tar sig till skolan.

Barnens medverkan i projektet ger inte bara säkrare skolvägar och friskare barn, utan bidrar också till insyn i den demokratiska processen och hur beslut fattas i en kommun. På det sätt som projektet bedrivs får barnen en snabb återkoppling på sitt arbete och ser även sin möjlighet att påverka sin situation och sin närmiljö.

Kartläggning av Stockholms grönytor

Stockholms stad genomför ett systematiskt arbete för att få med medborgarnas synpunkter som en del av beslutsunderlaget i den fysiska planeringen. Eftersom barn och ungdomar är viktiga brukargrupper har stor vikt lagts vid att belysa deras synpunkter och önskemål. Arbetet har resulterat i en metodik som fått namnet ”Sociotopkartor”.

I Stockholm stoppades varje nytt byggprojekt av segdragna överklaganden från de boende som ville värna ”sina” grönytor. Stadsbyggnadskontoret fick därför i uppdrag att ta reda på hur invånarna använder stadens gröna platser för att kunna besluta om vilka som ska skyddas och vilka som kan exploateras. Resultatet har blivit ”sociotopkartor”, som visar pulkabackar, rofyllda platser, mysiga utflyktsmål, samlingsplatser osv (Stockholms stadsbyggnadskontor 2002).

För att få reda på hur de små barnen använder platser har förskolepersonalen varit en viktig informantgrupp. Skolbarnen är lättare att kommunicera med direkt. Där har kontakterna mellan kommunen och barnen ofta skett via skolan, genom en engagerad lärare eller fritidsledare. Trygghet, trivsel och tillgänglighet är avgörande för om ett område används. Trivsel handlar bland annat om skötsel, underhåll och skönhetsvärden. De kvaliteter som barn och ungdomar värderar högst är ofta samma som för vuxna.

Eftersom platsers sociala dimension hela tiden förändras är det viktigt att föra en kontinuerlig dialog med brukarna så att det hela tiden sker en uppdatering. Det handlar alltså om att fånga in nuläget. Ansvarig landskapsarkitekt på stadsbyggnadskontoret önskar att alla elever i årskurs 2, 5 och 8 skulle arbeta med närmiljö och samhälle som temaarbete. Dessa årliga temaarbeten skulle sedan kunna användas för att beskriva barns och ungdomars önskemål och krav på sina när- och stadsmiljöer.

15.2.3 Nya arbetssätt

Exemplen ovan visar att handläggare och tjänstemän på olika nivåer i samhället måste hitta nya arbetssätt för att nå barn och unga. Som vi tidigare nämnt har aktörer som arbetar med fysisk planering ofta framfört att det finns praktiska svårigheter med att få kontakt med barn och ungdomar liksom osäkerhet i att kommunicera med barn i

olika åldrar. De minsta barnen kan behöva hjälp att förmedla sina erfarenheter och synpunkter. Då blir förskolepersonal och skolpersonal viktiga "förmedlare".

I Ulricehamn bjöds barnen in till möte utanför skoltid

I Ulricehamn bjöd trafikplaneraren in barnen till möte via klasslistor från förskoleklass till årskurs 6. Trafikplaneraren framhöll att detta är ett arbetssätt som man inte är van vid och att tjänstemän som arbetar med vägar och gator "måste våga lite annorlunda grejer". Som vi tidigare visat är samarbete med skolan ett vanligt sätt att komma i kontakt med de barn som bor i ett område, men man kan också välja andra vägar. I Ulricehamn valde man att inte göra samrådsmötet till en skolfråga. Där skickades en inbjudan hem till alla barn i området. Träffen hölls på kvällstid och föräldrar fick inte följa med in på mötet. Barnen markerade på stora kartor var de bodde, var kamraterna bodde och vilka platser som man upplevde som farliga. Som hjälp hade trafikplaneraren fotograferat korsningarna i området (Barnsäkerhetsdelegationen & Svenska Kommunförbundet 2003).

15.2.4 På ungdomarnas eget initiativ

Det finns flera exempel där ungdomar både är initiativtagare och ansvariga för verksamheten. Det kan handla om ungdomsråd, ungdomskaféer, ungdomens hus, konserter och liknande. Flera gymnasieskolor har även brukarstyrelser med elevmajoritet. Ofta krävs att vuxenvärlden accepterar och också bidrar med finansiering och praktisk hjälp för att få kontinuitet i dessa verksamheter. I flera fall har ungdomarna eget budgetansvar och de erfarenheter vi tagit del av visar att detta fungerar väldigt bra och att det ger ungdomarna ett reellt inflytande och ansvar för verksamheten.

Vi har tidigare framhållit att skolan bör fungera som en arena där beslutsfattare och tjänstemän kan möta och diskutera med barnen. Eftersom de äldre ungdomarna är spridda på olika gymnasieskolor kan man behöva hitta andra kanaler för att nå denna åldersgrupp. Strängnäs kommun arbetar med Barns och ungas framtidsfrågor (Buff). Genom att skapa en struktur för ungas inflytande finns en kanal för ungdomarna att föra fram de frågor som är angelägna för

dem. Men också en kanal för handläggare som behöver få kontakt med ungdomarna i en viss fråga.

Barns och ungas framtidsfrågor - BUFF

Strängnäs kommun har fyra BUFF-samordnare som var och en är kontaktperson på en förvaltning. Samordnarna har olika ansvarsområden och arbetar med barn och ungdomar som grupp i kommunen. På skolorna finns kontaktlärare som en länk mellan samordnaren och barnen. BUFF-mötena är öppna för alla. I början träffades man på ett café eller liknande för att markera att BUFF inte var en del av skolan, men av praktiska skäl (skolskjuts, träningar osv.) ligger nu mötena under skoltid.

I BUFF diskuteras övergripande samhällsfrågor. På mötena kan det komma allt från 2 till 40 elever och man representerar bara sig själv. Den fråga som utkristalliserats som viktigast går samordnaren vidare med och bjuder in ansvarig person till nästa möte. I anslutning till BUFF-mötena har olika referensgrupper bildats, bland annat kring en planerad lekpark och ett nytt kulturhus. Referensgrupperna består av utsedda representanter för varje klass.

I Strängnäs finns även ett ungdomsråd som startades på ungdomarnas eget initiativ. Ungdomsrådet består av ungdomar från senare- och gymnasieskolorna i kommunen. Varje skola utser en representant per påbörjat hundratal. Fritidsgårdarna representeras av en person från varje fritidsgård. Möten hålls en gång i månaden. Ungdomsrådet har bland annat hjälpt till att utveckla parametrar för barns inflytande i barnbokslutet.

För att ge ungdomar i gymnasieskolan bättre möjligheter att delta i ungdomsrådet har man infört en lokal kurs i demokrati på 150 poäng. Det innebär att eleverna kan arbeta i ungdomsrådet inom skolan och de missar därigenom inte annat skolarbete.

Två kongresser genomförs per år, den ena under en dag och den andra under en halvdag. Kongresserna drivs sedan två år tillbaka av ungdomsrådet och samlar ca 100 deltagare. Under heldagen tas frågor upp som politiker ska arbeta vidare med och under halvdagen får politikerna berätta vad de genomfört. Numera försöker man dela upp åtgärder i delmål med tidsplan, som ger mer realistiska tidsramar för åtgärderna. Kongresserna har bland annat utmynnat i tio kriterier som Strängnäs ska leva upp till för att vara

en ungdomsvänlig kommun (Barnsäkerhetsdelegationen & Svenska Kommunförbundet 2003).

15.2.5 Elevers inflytande över miljön i förskola och skola

En av de frågor som vår ungdomsreferensgrupp fann mest angelägen var att öka elevers inflytande i skolan. Därför har vi bland annat föreslagit att elevskyddsombudens ställning ska stärkas.

Helhetssyn på barns lärande och miljö på Källbygård i Götene kommun

Källbygård är ett exempel där man genom aktiv elevmedverkan i arbetsmiljöarbetet, lyckats skapa en stimulerande läromiljö, med en skolgård som erbjuder utmaningar utöver det vanliga – utan att antal skador ökat. Källbygård är därför ett intressant exempel på hur säkerhet och utveckling kan gå hand i hand.

Den tråkiga asfaltplanen runt skolan Källby Gård har byggts om till en äventyrsplats med slänggungor, klätterplank, lusthus, linbanor och mycket mer. En spännande och lustfylld miljö, men också ökade skaderisker, trodde många. Även skolsköterskan var tveksam till en början, men det systematiska arbetsmiljöarbetet med skaderegistrering och skyddsronder har lett till att skolan i dag inte har fler elevskador än före förändringen. Skolsköterskan konstaterar att det tvärtom är färre skador på Källby Gård än på andra skolor. En annan viktig erfarenhet är att de ensamma barnen inte alls är lika utsatta på rasterna när det alltid finns något att ta sig för.

Källby Gård är en skola med barn från sex till tolv år. Personal och barn arbetar tillsammans för att skapa en bra läromiljö där en helhetssyn kring barns lärande och miljö sätts i fokus. En del i det pedagogiska arbetet är att utveckla lekens betydelse för inläring. Arbetet blir aldrig klart, utan hela tiden pågår nya projekt så att alla barn får vara med att påverka sin skolgård. Målet är en skadefri skola.

Varje tillbud och skada som inträffar på skolan eller på väg till och från skolan rapporteras till skolsköterskan. Rapporteringen görs i första hand av barnen själva på en särskild blankett. Skolsköterskan samtalar med barnet eller barnen och tillsammans

markerar de platsen för skadan med hjälp av nålar på en karta över skolområdet. Röda för flickor och blå för pojkar. Markeringarna är en bra vägledning för åtgärder. Sammanställning av registreringen görs halvårsvis. En särskild arbetsmiljögrupp bestående av två elevskyddsombud valda av elevrådet, skolköterska, rektor, skyddsombud, tillika slöjdlärare och skolgårdsansvarig, ansvarar för att lämpliga åtgärder sätts in. Registreringen har medfört att tillbud och olycksfall minskat kraftigt genom att brister snabbt kunnat åtgärdas.

Varje skolklass eller grupp inventerar brister i sin arbetsmiljö genom skriva ner dem på en förtryckt checklista. På den kan eleverna göra noteringar om såväl den fysiska som den psykosociala miljön. Listan lämnas sedan till arbetsmiljögruppen. Bristerna sammanställs och blir underlag för beslut om arbetsmiljöromd. Arbetsmiljöromden innebär att arbetsmiljögruppen besiktigar vissa utvalda områden och för protokoll. I nästa steg analyseras resultaten och man bedömer vilka åtgärder som behöver göras. En handlingsplan upprättas där det framgår vad som ska göras, vem som ska göra det och när det ska göras. Sedan följs detta upp och återkoppling sker bland annat till elevrådet. På samma sätt inventeras brister i trafikmiljön runt skolan. Genom att aktivt arbeta med skolans arbetsmiljö och i arbetet involvera personal, barn och föräldrar skapas en stimulerande, trygg och säker läromiljö (Barnsäkerhetsdelegationen & Svenska Kommunförbundet 2003).

Även förskolebarn har viktiga kunskaper

Även de små barnen i förskolan kan bidra med sina kunskaper genom medinflytande. Ett exempel är förskolerådet i Harabäckens förskola i Skattungbyn. I förskolerådet talar man exempelvis om utemiljön, maten, konflikter i barngruppen, vem som ska stå först i kön etc. Utemiljön är bra att utgå ifrån för där får man lätt engagemang och barnen kan verkligen bidra med sina kunskaper. Det är sådant som är relevant för barnen som ska tas upp. Förskolepersonalen framhåller att det är viktigt att diskutera balansen mellan vad barnen kan och inte kan bestämma och att inte diskutera sådant som de vuxna har ansvar för. Det är heller inte barnen som ska bestämma allt. Barn och vuxna ska bestämma tillsammans. Det är också viktigt att "lyfta ur" förskolerådet från den ordinarie verksamheten exempelvis genom att hålla mötena i personalrummet.

Erfarenheterna från Skattungbyn visar att det egentligen inte finns någon nedre gräns för barns medinflytande, utan det handlar snarare om att diskutera de frågor som berör deras vardag (Barnsäkerhetsdelegationen & Svenska Kommunförbundet 2003).

15.2.6 Reflektioner kring barns och ungas inflytande

Det är viktigt att fundera över vad barn kan ha inflytande över och vad olika former av deltagande egentligen innebär. Att barn deltagit i en konferens eller i ett möte innebär inte att de fått möjlighet till inflytande. Björklid (Boverket 2000) framhåller att för reellt inflytande krävs kunskap om de aktuella frågorna och kännedom om alternativa lösningar. Dessutom måste man ha förmåga att föra fram sina synpunkter. Därför är det viktigt att begreppet deltagande nyanseras.

Roger A Hart (1997) ger exempel på barns deltagande som inte innebär något inflytande alls utan där vuxna i värsta fall på ett medvetet sätt använder barnen för att ge stöd åt sina egna åsikter eller ståndpunkter. Detta kallar Hart för manipulation. Barns deltagande kan också syfta till att vara ett trevligt inslag i verksamheten, exempelvis då barn uppträder på en konferens. Dessa former av deltagande innebär inte något inflytande utan kan snarare ses som manipulation eller sysselsättningsterapi och det viktigaste är att försöka undvika dessa fallgropar.

Först när barnen deltar i en verksamhet som de fått information om och därför kan förstå och känna delaktighet i, menar Hart att de fått möjlighet till reellt inflytande. Om barnen såväl informeras, som konsulteras innebär det att deras synpunkter också formar verksamheten. Hart framhåller att det är viktigt att barnen är med i hela processen. Vuxna kan tycka att diskussioner kring tekniska frågor och detaljutformning inte är intressanta för barn, men i denna fas sker många beslut om prioriteringar som på olika sätt får konsekvenser för slutresultatet. Därför är det viktigt att barnen åtminstone får information och en förståelse för hur och varför kompromisser har gjorts. Verksamhet som barn och unga själva initierat och driver är svårt att finna, åtminstone när det gäller små barn.

Barn kan ha olika grader av inflytande i olika verksamheter. Många verksamheter initieras av vuxna och ska initieras av vuxna därför att detta är vuxnas ansvar. Däremot är det viktigt att

reflektera över hur barn gjorts delaktiga för att undvika den typen av deltagande som i realiteten inte innebär något inflytande alls, utan där barnen i värsta fall används för vuxnas syften.

Pia Björklid (Boverket 2000) slår fast att ömsesidig respekt är avgörande för att en öppen och fungerande dialog mellan barn och vuxna kan komma till stånd. Respekt innebär att bemöta synpunkter och då man har en annan åsikt, också våga ifrågasätta. En representant för Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer (LSU) framhöll vid konferensen "Barn här och nu" 2003, att nu är det dags att sluta prata om vikten av delaktighet och istället våga möta barn och ungdomar och att verklig respekt innebär att våga ta en debatt och "inte köpa allt ungdomar säger rakt av."

16 Exempel på internationellt arbete med säkerhet och utveckling

Säkerhet och utveckling för barn och ungdomar – internationellt arbete

Barnsäkerhetsdelegationens ansats att utgå från en helhetssyn där både säkerhet och utveckling beaktas har, vad vi vet, ingen motsvarighet internationellt. Däremot finns det inom båda områdena flera exempel på nätverk för skadeförebyggande arbete och arbete med utvecklande miljöer.

I detta avsnitt ges några exempel på internationellt arbete kring skadeprevention och utvecklande miljöer för barn och ungdomar.

Konvention om barnets rättigheter, antogs av FN:s generalförsamling 1989. Den antogs utan omröstning, dvs. att ingen stat motsatte sig antagandet. Konventionen trädde i kraft den 2 september 1990. Barnkonventionen markerar barnet som individ med egna mänskliga rättigheter. Det är inte längre enbart alla barns rätt till liv och överlevnad, trygghet och skydd som lyfts fram utan också barnets rätt till egen identitet, till respekt och medinflytande. Barnet får egna politiska och civila rättigheter och är inte enbart en del i familjen, utan också en egen individ.

För övervakning av konventionens efterlevnad finns i Genève Kommittén för barnets rättigheter, den så kallad Barnrättskommittén. Kommittén består av tio ledamöter från olika delar av världen, valda i sin egenskap av experter på olika områden som rör barn.

Under de senaste femton åren har det utvecklats ett internationellt nätverk för skadeforskning som stöds av WHO. Vartannat år arrangeras en internationell konferens, *World Conference on Injury Prevention and Safety Promotion*, den första hölls i Stockholm 1989 och den senaste i Montreal år 2002.

Vid konferensen i Montreal antogs en deklaration som slår fast människors rätt till säkerhet. Säkerhet definieras inte som total avsaknad av risker. Deklarationen utgår från att det inte går att eliminera alla risker, utan risker ska istället kunna kontrolleras för

att skydda individen och samhället. Deklarationen slår fast att människor har rätt att delta i planering, utformning och implementering av insatser som påverkar deras säkerhet och hälsa. Deklarationen grundar sig bland annat på FN:s konvention om barnets rättigheter.

WHO arbetar med collaborating centers i olika typer av skadepreventiva frågor. WHO Collaborating Centre on Community Safety Promotion vid Karolinska Institutet, institutionen för Folkhälsovetenskap, avdelningen för socialmedicin i Stockholm är ett (Karolinska Institutets hemsida nov 2003). Centret i Stockholm arbetar för långsiktiga, tvärsektoriella skadeförebyggande program på lokal nivå, efter modellen "A WHO Safe Community", på svenska "En Säker och Trygg Kommuns". Grundidén är att bygga på de strukturer och organisationer som finns i lokalsamhället. Alla sektorer på lokal nivå ska arbeta med gemensamma insatser för att öka säkerheten och minska antalet skador. Arbetet gäller alla typer av skador och alla grupper i samhället, t.ex. barn och ungdomar. I programmet ska skadors orsaker och frekvens dokumenteras och insatser som görs ska utvärderas.

Globalt finns i dag ca 70 erkända och utnämnda "Safe Communities" varav 14 finns i Sverige. I modellen ingår att bygga upp ett nätverk av dessa säkra och trygga kommuner där kunskaper, praktiska erfarenheter och forskningsresultat utbyts (Räddningsverkets hemsida november 2003).

Nationellt centrum för suicidforskning och prevention av psykisk ohälsa (NASP) är statens och Stockholms läns landstings centrala expertenhet när det gäller självmordsforskning och självmordsprevention i Sverige. Sedan 1997 är NASP knutet till WHO som "Collaborating Centre for Suicide Research and Prevention of Mental Illness". Det innebär att NASP bistår det centrala WHO-kansliet i Geneve och i Köpenhamn med råd när det gäller initiering av förebyggande åtgärder. Målen är att medverka till att varaktigt minska antalet självmord och självmordsförsök. NASP vill så långt som möjligt undanröja omständigheter som kan leda till att barn och unga tar sitt liv och att tidigt upptäcka och försöka bryta stigande trender av självmord och självmordsförsök i utsatta grupper.

I EU:s Generaldirektorat för hälsa och konsumentskydd finns beslut om ett nytt gemensamt folkhälsoprogram inom EU från år 2003 fram till och med 2008. *Programmet för gemenskapsåtgärder på folkhälsoområdet (2003–2008)*.

Det nya folkhälsoprogrammet förväntas inordnas i alla EU:s politikområden och olika sektorer. Syftet är att skydda människors hälsa och förbättra folkhälsan, insatser mot ojämlikhet ska särskilt prioriteras. Det nya programmet grundas på tre allmänna mål: information om hälsa, snabb reaktion på hälsorisker och hälsofrämjande genom arbete med hälsans bestämningsfaktorer. Syftet är att få en enhetlig syn inom EU på hur man ska skydda och förbättra folkhälsan. För att uppnå programmets övergripande syfte och allmänna mål krävs effektivt samarbete med medlemsstaterna och dialog med alla nyckelaktörer.

I det första målet *information om hälsa* nämns barn och ungdomar som en prioriterad grupp. Både barn och ungdomar är känsliga grupper och effektiva hälsofrämjande åtgärder kan få särskilt stor inverkan på dem. Därför skall särskilda strategier och särskild politik utvecklas för att förbättra barns och ungas hälsa (Europeiska Kommissionen 2002).

De mål och åtgärder som ingick i EU:s åtta tidigare folkhälsoprogram omfattas av det nya programmet. När det gäller det tidigare programmet för förebyggande av personskador är fortfarande huvudsyftet att samla in representativa och jämförbara uppgifter i alla medlemsstater om personskador i hemmet och på fritiden, deras orsak och omständigheterna kring händelsen samt produkter som varit inblandade och att göra uppgifterna tillgängliga för politiskt ansvariga, experter och forskare. I programmet ska också epidemiologiska projekt genomföras, bland annat färdigställande av jämförbara indikatorer för skador som uppstår i hemmet eller på fritiden och självförvållade skador, parallellt med utveckling av gemensamma kärnindikatorer för skadeförebyggande arbete i medlemsstaterna. Förbättring av jämförbarheten i statistik för skaderelaterade dödsorsaker inom Europeiska unionen ska göras. Inrättande av en grupp bestående av myndigheter med ansvar för kontroll av lagstiftningens efterlevnad, producenter och produktåterförsäljare, för att granska och analysera data och tendenser för produktsäkerhet, i syfte att fastställa krav för förebyggande av faror och få en snabb åtgärdsmechanism. Analyser ska göras av förhållandet mellan skadeförebyggande politik och åtgärder och utfallet i medlemsstaterna. Barn och ungdomar nämns inte som någon prioriterad grupp i programmet för förebyggande av personskador (Europeiska Kommissionen 2002).

Världshälsoorganisationens (WHO) handlingsplan för barns miljö och hälsa i Europa, *Children's Environmental Health Action*

Plan for Europe (CEHAPE), planeras att godkännas vid ett ministermöte för miljö och hälsa som äger rum i Budapest i juni 2004. Ett förberedande möte har hållits i Stockholm i juni 2003 med representanter från 46 länder.

Handlingsplanen ska utgöra en ram och ett stöd för de europeiska länderna i det nationella arbetet med barns rättigheter till en god miljö och en god hälsa. WHO har i ett bakgrundsdokument beskrivit barns känslighet för olika miljöfaktorer samt identifierat konkreta åtgärdsförslag som kan ingå i en nationell plan. Meningen är att man med hjälp av detta dokument ska göra nationella prioriteringar och handlingsplaner som är anpassade efter respektive lands behov. Skador är ett område som prioriteras i CEHAPE, då 3 till 4 barn av tio omkommer på grund av olyckshändelser i Europa (WHO Europas hemsida).

European Child Safety Alliance är ett initiativ av European Consumer Safety Association. I gruppen finns representanter från EU:s 15 medlemsstater. European Child Safety Alliance arbetar för att minska olycksfallsskador som leder till död eller handikapp bland barn och ungdomar under 18 år. European Child Safety Alliance verkar för att konsumentinformationen till föräldrar ska förbättras samt att säkerhetsprodukter ska vara lättillgängliga, prisvärda och enkla att använda. Den teknologi som finns inom säkerhetsområdet ska vara enkel att använda och effektiv. Målet är gemensamma standards, policys och lagstiftning inom unionen på de områden som berör barns och ungdomars (European Child Safety Alliance hemsida nov 2003).

På trafiksäkerhetsområdet finns ett väl utvecklat internationellt samarbete. European New Car Assessment Programme (EURO-NCAP) säkerhetsprovar nya bilmodeller och publicerar resultaten. Numera bedöms också barnsäkerheten för varje ny bilmodell. Från Sverige har vi försökt få till stånd att detta betyg ska integreras i bilens totalbedömning men så har ännu inte skett (EURO-NCAP hemsida nov 2003).

I EU:s tredje trafiksäkerhetsprogram, som presenterades sommaren 2003, formuleras mål för säkerheten i det framtida vägtransport-systemet. Säkerhetsfrågor för barn kommer att vara en väsentlig del av dessa mål. Möjligen kommer förslag om trafikundervisning för barn och ungdomar, liksom kring körkortsfrågor som inbegriper kursplaner och en stegvis körkortsutbildning. Det finns också ett internationellt initiativ för att testa och rangordna bilbarnstolar av olika slag. Här intar Sverige en avvaktande position eftersom den

måttstock för ett bra system som diskuteras är långt ifrån vad vi i Sverige skulle betrakta som tillfredsställande nivå (muntlig kommunikation Vägverket december 2003).

I UNICEF, FN:s barnfond, är 158 länder medlemmar. I Florence, Italien finns sedan 2002 "International Secretariat for Child Friendly Cities". Nätverksarbete kring "barnvänliga städer" bedrivs i alla världsdelar. Forskning bedrivs i samarbete med Innocenti Research Centre.

På FN:s konferens om miljö och utveckling i Rio 1992 utarbetades handlingsprogrammet Agenda 21. I kapitel 25 framhålls vikten av barns och ungdomars aktiva deltagande. Syftet är att säkerställa att barns intressen beaktas i deltagandeprocessen för en hållbar utveckling av miljön.

Utöver dessa FN-relaterade organisationer finns det ett stort antal icke-statliga organisationer som täcker olika delar av världen. Bland dessa kan ur svensk synpunkt nämnas WLRA (World Leisure and Recreation Association) som följer hur fritid- och rekreation beaktas inom olika områden. ELRA är den europeiska delen av denna organisation. IPA (International Association for the Childs Right to Play) har medlemmar i ett 50-tal länder över hela världen. De arbetar främst med utomhuslek i alla dess former.

17 Redovisning av delegationens arbete med utåtriktade aktiviteter och referensgrupper

17.1 Konferenser

Barns skador i Sverige

Professor Leif Svanström och medicine doktor Robert Ekman, Karolinska institutet, folkhälsovetenskapliga institutionen, socialmedicinska avdelningen utarbetade rapporten *Barns skador i Sverige. Barnskadeatlas med frekvenser och trender på nationell, läns- och kommunnivå 1987-2000* (SOU 2002:99). Rapporten skickades ut i två exemplar per kommun. Syftet var att stimulera till lokala konferenser och diskussioner. Fyra regionala konferenser anordnades för att ytterligare stimulera till lokalt arbete. Två av konferenserna, Malmö och Umeå, genomfördes i nära samarbete med Stiftelsen Allmänna Barnhuset och de två andra konferenserna i nära samarbete med Västra Götalandsregionen i Göteborg och Stockholms läns landsting i Stockholm. Målgrupp för konferenserna var kommunala beslutsfattare och verksamhetsföreträdare. Konferenserna var välbesökta. Barnskadeatlasen har också fått stor massmedial uppmärksamhet.

Sociala skillnader i skaderisker

Delegationen anordnade i augusti 2002 en konferens om Sociala skillnader i skador bland barn och ungdomar i Sverige. Utgångspunkten för konferensen var en rapport om socioekonomiska skillnader i skaderisker som sammanstälts på uppdrag av delegationen (SOU 2002:68). Vid konferensen presenterades aktuell forskning inom området, följt av att ämnesföreträdare inom aktuella områden reflekterade över hur forskningsresultaten kan tas tillvara inom det förebyggande arbetet. Konferensen hade ca 80 deltagare och bestod

framför allt av politiker och tjänstemän inom kommun och landsting från olika delar av landet.

Indikatorer för utvecklande miljöer

Hösten 2003 anordnades ett arbetsmöte i samarbete med Boverket. Arbetsmötet samlade en bred krets för att diskutera hur barns och ungas rätt till stimulerande miljöer kan få större genomslag i den fysiska planeringen i dag. Några slutsatser från mötet var att vi har kunskap om vad som är utvecklande miljöer för barn och ungdomar bland annat genom forskning som genomfördes från 1970-talet och framåt. Kunskapen bör samlas, konkretiseras och omsättas i praktiskt arbete på alla nivåer i samhället. På lokal nivå finns både goda ambitioner och bra arbete, men ett tydligare stöd för arbetet i form av lagstiftning eller nationella mål, är önskvärt.

Kunskap om hur man utformar miljöer som främjar barns och ungdomars utveckling, behöver förmedlas i grundutbildningar och fortbildningar hos aktörer som direkt eller indirekt har inflytande över barns och ungdomars miljöer.

Under mötet konstaterades också att barn och ungdomar har rätt till delaktighet i arbetet, kanske genom barnombud eller barnföreträdare som länk mellan barnen och de som arbetar med fysisk planering. Vi behöver den kunskap som barn och ungdomar har om sina miljöer.

Behöver idrottsskadeförebyggande arbete mer uppmärksamhet?

Barnsäkerhetsdelegationen har i samarbete med Riksidrottsförbundet (RF) initierat en diskussion med syftet att öka uppmärksamheten på vikten av idrottsskadeförebyggande verksamhet. Representanter för Epidemiologiskt Centrum, Socialstyrelsen deltog och presenterade registerdata över idrottsskador. Kunskap om vem som drabbas av skador och hur skadorna uppstår är en förutsättning för det skadeförebyggande arbetet. Företrädare för Centrum för idrottsmedicin, Karolinska sjukhuset informerade om vikten av idrottsskadeforskning samt presenterade några idrottsskadedata. I konferensen deltog också RF: s ansvariga för bredd- respektive elitidrott samt barn- och ungdomsansvarig. Vidare närvarade några av specialidrottsförbundens (fotboll, handboll, inne-

bandy och ridsport) barn- och ungdomsansvariga samt en representant för justitiedepartementet som ansvarar för fördelningen av det statliga anslaget till idrottsrörelsen.

17.2 Rundabordssamtal

Kunskapsbaserat skadeförebyggande och säkerhetsfrämjande arbete

Barnsäkerhetsdelegationen anordnade, under hösten 2002, ett rundabordssamtal om Kunskapsbaserat skadeförebyggande och säkerhetsfrämjande arbete där ett 20-tal svenska forskare deltog. I diskussionen betonades vikten av evidens inom området, men det framhölls också att det som är evidensbaserat är det som är utvärderat och där det finns forskning. Det finns många områden som saknar evidens därför att inte forskningen har inriktats på dessa områden. Det behövs kunskap om hur socioekonomiska skillnader i skaderisker kan beaktas i det förebyggande arbetet. En stor del av diskussionen inriktades på självtillfogade skador och det betonades att det finns behov av att fördjupa kunskapen och utveckla metoderna när det gäller skador med social och/eller psykisk etiologi.

Barn och ungdomar i den fysiska planeringen

Hösten 2002 arrangerades ett rundabordssamtal med ett 20-tal forskare och praktiker från olika samhällsnivåer och verksamheter.

Några utvecklingstendenser som lyftes fram var att skolgårdarna blir allt mindre, vilket begränsar möjligheter till lek och rörelse. Även många förskolegårdar är små och ska delas mellan barn, personal och boende – en ofta omöjlig situation. En annan trend som uppmärksammades var att möjligheten att fritt välja skola leder till längre skolvägar och detta minskar barns möjlighet att själva ta sig till skolan och ökar biltrafiken kring skolorna.

Inom kommunerna tas alltför närlekplatser bort. Det framhölls att detta kan ha flera orsaker varav kommuners rädsla för att inte kunna leva upp till den rekommenderade säkerhetsstandarden är en. ”När man bryter mot säkerhetsstandarden blir det liv men när man inte ger barn och unga möjligheter till utvecklande miljöer, lyfter ingen ett finger.”

En annan trend är gatumiljöer där olika trafikantgrupper ska samsas. Det är viktigt att följa upp denna utveckling avseende konsekvenser för barnen.

I diskussionen menade flera att det just nu råder en kultur där man inte tar hänsyn till barn och unga och att det saknas ett tydligt samhällsstöd för att på allvar beakta barns och ungas behov. Det framhölls att barnperspektivet i plan- och bygglagen bör stärkas.

Kommunerna behöver utveckla sitt arbete med att skapa goda miljöer för barn och unga liksom att involvera dem i planeringen. Barn ska ha inflytande i frågor som de har kompetens inom, exempelvis sin närmiljö. Barn vet hur det ser ut nu, men om barn ska få reellt inflytande är det viktigt att de också får kunskap om hur det *kan* se ut, dvs. vilka alternativ som finns. Ibland är barn nöjda med hur det är. Det är svårt att veta om det står för att det är bra eller om de inte kan föreställa sig något annat.

Angelägna uppgifter för den framtida huvudmannen som togs upp var att visa goda exempel på barns och ungdomars delaktighet. Nätverksbygge och stöd/fortbildning för lokalt utvecklingsarbete liksom möjlighet att utlysa medel till utvecklingsprojekt. Att initiera, stödja och sprida forskningsresultat ansågs vara en annan uppgift för en framtida huvudman.

17.3 Kort presentation av delegationens referensgrupper

Referensgruppen för barn och unga

Delegationen har knutit ett antal referensgrupper till sitt arbete. Bland annat har en ungdomsreferensgrupp bildats. Två ungdomar ingår i delegationen som sakkunniga och de har genom sina kanaler samlat åtta ungdomar mellan 14 och 18 år, som stöd och bollplank för sitt arbete. Ungdomarna kommer från olika delar av landet och från olika typer av bostadsorter. Både storstad, medelstor stad och landsbygd är representerat.

Av hänsyn till ungdomarnas skolarbete har mötena förlagts till internat från fredag till lördag. Detta var den praktiska lösning som ungdomarna förordade. Internat har gett oss tillfälle att lära känna varandra under trevliga former utanför mötestid. Det är viktigt att skapa en trygg atmosfär både för unga och vuxna. Ungdomarna befinner sig i ett sammanhang som kan kännas främmande för dem

och de har naturligen begränsad kunskap om vad som egentligen förväntas av dem.

Ungdomsreferensgruppen har träffats vid fem tillfällen och under arbetets gång har samarbetet fördjupats. Allteftersom vi lärt känna varandra har diskussionerna blivit livligare och öppnare. Ungdomarna har också fått större kunskap och insikt om vad säkerhet och utveckling egentligen innebär. Med ökad kunskap har det varit lättare för dem att omsätta dessa abstrakta begrepp till konkreta miljöer och situationer i deras vardag. På så sätt har de också kunnat identifiera viktiga områden för delegationen att arbeta med. Under arbetets gång har även ungdomarnas kunskap ökat om delegationens uppdrag och funktion. Detta har också lett till att de frågor som diskuterats kunnat ses i ett sammanhang.

Förutom att ungdomarna själva lyft frågor och områden för delegationen att arbeta med, har de samlat in kunskap om olika frågor som vi i delegationen önskat få belysta. De har exempelvis gett oss kunskapsunderlag om hur barn och unga bör involveras i arbetet, hur arbetsmiljöarbetet och elevdemokratiarbetet fungerar i skolan, liksom hur simundervisning och skolans arbete med trafikfrågor fungerar.

De förslag som delegationen diskuterat har också tagits upp i ungdomsreferensgruppen. I många fall har ungdomarna ställt sig bakom delegationens förslag, men i vissa fall har de framhållit en annan åsikt. Det tydligaste exemplet har varit diskussionen kring en bestämmelse om cykelhjälm. Där tog ungdomsreferensgruppen tydligt ställning för att en sådan bestämmelse skulle omfatta alla åldersgrupper. Bland annat utifrån deras argument, beslutade delegationen att föreslå en sådan bestämmelse.

Det är ovanligt att ungdomar involveras i kommittéer och utredningar på nationell nivå. Vi vill understryka att det är viktigt att ungdomar i större utsträckning än i dag tas med i sådant arbete. På så sätt kan vi få en samhällsutveckling som även vilar på barns och ungdomars synpunkter och sakkunskaper.

Referensgruppen för utvecklande miljöer

Som stöd i arbetet kring barns och ungas rätt till en stimulerande, trygg och säker uppväxtmiljö, samlades en referensgrupp med bred kunskap om de miljöer som barn och unga lever i. I gruppen fanns representanter för bostadsföretag, myndigheter och forskare. I

diskussionerna har viktiga områden för åtgärder identifieras liksom förslag stämts av och förankrats. Dessutom har kunskapsluckor och forskningsbehov identifierats.

Referensgruppen för skaderegistrering

Delegationen har haft samråd och diskussion om vilka förbättringsmöjligheter som finns när det gäller statistik och andra kunskapskällor om säkra och utvecklande miljöer för barn och ungdom. I referensgruppen har företrädare för Konsumentverket, Epidemiologiskt Centrum, Socialstyrelsen, Väg- och transportforskningsinstitutet (VTI) samt företrädare för personskaderegistrering inom hälso- och sjukvården i Västra Götalandsregionen och vid Umeå universitetssjukhus ingått. I gruppen har bland annat diskuterats kunskapsluckor och registerkvalitet.

Referensgruppen för frivilligorganisationer

Tio frivilligorganisationer med olika anknytning till barns säkra och utvecklande miljöer har ingått i referensgruppen. Syftet med gruppen var dels att diskutera och inhämta synpunkter på delegations arbete, dels ge möjligheter till erfarenhets- och informationsutbyte mellan organisationerna. Flera av organisationernas arbete vänder sig direkt till barn och unga och/eller deras föräldrar varför bl.a. metoder och metodutveckling har diskuterats. Andra frågor som har varit aktuella är exempelvis behovet av nationell samordning av informationsaktiviteter, utbildningar och kunskapsuppbyggnad.

17.4 Utåtriktade aktiviteter

Barn och unga skriver för livet

Projektet är ett samarbete mellan Svenska organisationen för SuicidPrevention och efterlevandes stöd (SPES), Barnens Rätt I Samhället (BRIS) och Barnsäkerhetsdelegationen och stöds med medel från Allmänna arvsfonden. Delegationens ungdomsreferensgrupp har deltagit i utformandet av projektet.

Aktiviteten vänder sig till elever i årskurs 7 och 8 och yngre. Eleverna inbjuds att på temat Ung, skriva noveller eller dikter. Materialet sammanställs sedan i en pocketbok som distribueras till miljöer där barn och unga vistas. I boken ska även utförligt redovisas vart man kan vända för att få hjälp och stöd. I projektet ingår också en föräldrainformation om tonårsdepressioner och var föräldrar och andra vuxna kan vända sig för att få hjälp. Aktiviteten är tvåårig. SPES och BRIS kommer att anordna fem regionala konferenser per år kring problematiken. Dessa konferenser vänder sig till berörda yrkesgrupper. Vidare kommer aktiviteten att förstärkas med olika artiklar i tidskrifter och tidningar.

Lyssna till vad du hör

En aktivitet som är ett samarbete mellan Föreningen Artister och musiker mot tinnitus (AMMOT) och Hörselskadades riksförbund (HRF) och Barnsäkerhetsdelegationen under planeringstiden. Aktiviteten vänder sig till elever i högstadiet med syftet att informera om skadligheten av höga ljudvolymmer samt hur man kan skydda sig med exempelvis öronproppar.

18 Kostnads- och andra effekter av delegationens förslag

Utredningen har, i enlighet med direktiven att pröva offentliga åtaganden, att se konsekvenser för den kommunala självstyrelsen, att se konsekvenser för brottsligheten, att se konsekvenser för sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet, se konsekvenser för små företag, se konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män, se konsekvenser för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen samt konsekvenser för personlig integritet.

I samhället finns en vilja att värna människors liv och hälsa. Detta kommer till tydligt uttryck i såväl lagstiftning som nationella mål- och policydokument (exempelvis de nationella folkhälsomålen, transportpolitiska mål). Att investera i säkerhetsfrämjande insatser är framför allt en markering från samhällets sida att barns säkerhet och trygghet är viktigt. Delegationens förslag är inriktade på förebyggande insatser på kort och lång sikt och är ett uttryck för en vilja att värna barns och ungas säkerhet och utveckling. Det är därför svårt att bedöma de faktiska kostnaderna för att genomföra förslagen. Generellt kan emellertid sägas att ju mer ekonomiska resurser som tillförs desto snabbare uppnås målet för en säkrare och utvecklande miljö för barn och unga. Detta gäller såväl direkta ekonomiska resursförstärkningar som de omprioriteringar som berörda myndigheter kan besluta om.

Räddningsverket har av regeringen fått i uppdrag (2003-11-20) att beskriva på vilket sätt det samordnade ansvaret för barns säkerhetsarbetet kan inordnas i myndighetens arbete. Uppdraget ska redovisas i juni 2004. Det framtida arbetet kräver i enlighet med de förslag som läggs i detta betänkande både kompetens och bredd. Vi vill inte föregripa Räddningsverkets utredning och vare sig ange eller uppskatta kostnaden för den framtida huvudmannens arbete med frågorna. Men delegationen vill framhålla att det framtida arbete med barns och ungas säkerhet och utveckling, som verkligen

kommer målgruppen tillgodo, kräver kraftfulla personella och ekonomiska resurser för att ett gott resultat ska kunna uppnås.

En ökad kunskap om skadornas förekomst, barns och ungas exponering i vissa miljöer, ny eller förbättrad utbildning inom olika områden för både barn och vuxna, en högre delaktighet av unga inom olika verksamheter torde på lång sikt innebära mänskliga, samhälleliga och ekonomiska vinster.

Vi menar att vi med våra förslag om säkra och utvecklande miljöer för barn och unga kommer att minska antalet skador på både kort och lång sikt. Rent ekonomiskt kommer detta framför allt att påverka kostnaderna för hälso- och sjukvården varför vi föreslår att de föreslagna åtgärderna finansieras genom en omfördelning av statens bidrag till landstingen för hälso- och sjukvård. Under arbetet i delegationen har delegationens direktiv löpande beaktats. Vi har funnit att i frågor om barns skador finns vissa regionala skillnader, dock inte i sådan grad att det fått genomslag i delegationens förslag. De flesta av delegationens förslag är generella för barn i hela landet. Förslag som exempelvis en nationell kursplan för trafikantutbildning inom gymnasieskolan främjar dock en utjämning av regionala skillnader. Vi har i intervjuer, konferenser och referensgrupper inhämtat synpunkter från såväl storstad som landsbygd.

Vi har funnit skillnader mellan pojkar och flickor när det gäller skador. Detta har framför allt redovisats i kap. 4 Hur och i vilka miljöer skadas barn och unga. Våra förslag gäller dock insatser som på olika sätt kommer alla flickor och pojkar tillgodo. Inget av förslagen gynnar bara den ena gruppen.

De förslag vi lägger om kartläggningar, informationsaktiviteter, allmänna råd och liknande menar vi i princip rymms inom respektive huvudmans befintliga ansvar för sakområdet. Det har varit svårt för delegationen att bedöma om nya medel behöver tillskjutas för sådana insatser. Men det är dock vår uppfattning att kostnaderna för sådana åtgärder i allmänhet bör kunna rymmas inom de berörda myndigheternas befintliga budgetramar och att det huvudsakligen handlar om prioriteringar.

Delegationen bedömer att barnforskning i allmänhet och barnsäkerhet i synnerhet är eftersatt när det gäller forskningsmedel. Forskningen inom barnsäkerhetsområdet har lett till många goda förebyggande insatser, men omvärldens föränderlighet behöver kontinuerligt följas ur ett barnperspektiv för att upptäcka hur nya produkter och fenomen påverkar barns och ungas vardag. Exempelvis lyfts tydliga sociala skillnader i skaderisker fram i betänkandet och

kunskapen om orsakerna till dessa skillnader behöver fördjupas. Vi vill också framhålla möjligheten att söka medel till forskning från forskningsmedel inom EU.

Det framtida arbetet med säkerhet och utveckling

I kapitlet om det framtida arbetet med säkerhet och utveckling föreslår vi att den framtida huvudmannen utreder möjligheterna att initiera och stödja ett antal regionala kunskapscentra. Detta skulle innebära en framåtsyftande satsning på barnen och deras rätt till säkerhet och utveckling. Vi menar att detta uppdrag i sig inte innebär några nämnvärda kostnader för huvudmannen. Kommer regionala kunskapscentra att byggas kommer dessa naturligtvis att kosta pengar.

Delegationen föreslår att Socialstyrelsen och Räddningsverket i samverkan med Boverket ska initiera och bevaka att analyser av skademönster i olika bostadsområden och bebyggelse genomförs. En sådan analys kräver en resursförstärkning motsvarande en projektledartjänst med forskningskompetens under två år.

Delegationen lägger ett förslag om inrättande av s.k. dödsfallsutredningar, dvs. att alla dödsfall till följd av skada bland barn och unga utreds. I dag utreds enbart en del dödsfall inom vissa myndigheters ansvarsområde. Vi har föreslagit att Nationellt centrum för erfarenhetsåterföring från olyckor (NCO), Räddningsverket ska utreda övriga dödsfall. Räddningsverket föreslås också ge ut en årlig myndighetsövergripande sammanställning över dödsfallsutredningar. Vi menar att detta uppdrag ligger inom NCO:s verksamhetsområde och bör därför rymmas inom befintlig budget.

Barnsäkerhetsdelegationen har identifierat områden där det finns brister i det nationella arbetet och där ansvarsfrågan bör tydliggöras. Vi föreslår därför ett tydligare nationellt ansvar för arbetet med idrottsskador, säkra och utvecklande utemiljöer, drunkning och skador till följd av våld.

Folkhälsoinstitutet ges i uppdrag att utveckla metoder och strategier för att motverka idrottsskador. Vi menar att detta arbete bör inrymmas inom Folkhälsoinstitutets ordinarie verksamhet kring metoder och strategier inom folkhälsoområdet.

Boverket ges ett övergripande ansvar för kunskapsutveckling och kunskapsspridning om säkra och utvecklande utemiljöer. För att ge Boverket möjlighet att utveckla sitt arbete och genomföra de

arbetsuppgifter som vi anser ligger inom ramen för detta övergripande ansvar krävs en förstärkning av såväl miljöpsykologisk som pedagogisk kompetens. Vi föreslår därför en resursförstärkning motsvarande en tjänst.

När det gäller drunkning och livräddning menar vi att frågorna naturligen bör ligga inom Räddningsverkets sektorsansvar. Denna verksamhet bör därför inrymmas inom ordinarie verksamhet.

Det finns i dagsläget inte någon myndighet som arbetar med att förebygga våldsrelaterade skador bland barn och unga. Därför föreslår vi att den framtida huvudmannen får ett nationellt samordningsansvar för detta område och att denna uppgift bör täckas inom de medel som den framtida huvudmannen tilldelas.

Statistik och andra kunskapskällor om säkra och utvecklande miljöer för barn och ungdom

Kostnaden för de tre förslagen i kapitlet Statistik och andra kunskapskällor om säkra och utvecklande miljöer för barn och ungdom, består av en årlig utgiftspost för en utökning av den urvalsbaserade delen i det nationella informationssystemet om personskador. Vi föreslår en utökning från nuvarande 6 till cirka 15 procent av Sveriges befolkning för att få ett tillräckligt underlag om de bakgrundsfaktorer som påverkar uppkomsten av skador. Delegationen anser att det är av stor vikt att finansieringen är långsiktig för att säkra det system som byggts upp under en tioårs period och därmed möjliggöra för en ytterligare utveckling av det kraftfulla verktyg för effektiv skadeprevention som systemet utgör. En utökning av den urvalsbaserade delen i informationssystemet beräknas uppgå till 4,2 miljoner kronor årligen. Databasinsamlingen har till och med utgången av 2002 delfinansierats med bidrag från EU. Därefter förutsattes medlemsländerna själva svara för en långsiktig finansiering. Epidemiologiskt Centrum på Socialstyrelsen bör långsiktigt tillföras medel för att finansiera förslaget.

Möjligen kan en utökning av den urvalsbaserade delen i informationssystemet delfinansieras av aktörer som har intresse av att minska olika typer av olycksfallsskador. Exempelvis, av de medel som AB Svenska Spel avsätter till idrottsrörelsen bör en viss andel gå till att stödja insamlandet av data både angående exponering och skaderegistrering. Svenska Spel AB skulle årligen kunna bidra till det nationella informationssystemet med den del som motsvarar

barns och ungdomars andel av idrottsskadorna. Idrottsskadornas andel av alla olycksfallsskador utgör ca 20 procent och hälften av dessa drabbas barn och ungdomar). Svenska Spels bidrag skulle då uppgå till ca 420 000 kronor per år (10 % av 4,2 miljoner).

De två förslagen att inrätta en nationell referensgrupp som ett stöd för arbetet att utveckla ett nationellt informationssystem om personskador och att vart femte år redovisa statistik vad gäller olycksfall och avsiktligt självdestruktiva skador hos barn och ungdom beräknas Socialstyrelsen genomföra med befintliga medel.

Bostaden

I kapitlet om miljön i bostaden föreslår vi att Boverket genomför en granskning av hur säkerhetsreglerna i Boverkets byggregler efterföljs och att de utformar och sprider information om hur säkerheten kan förbättras i äldre byggnader. Det är svårt för oss att uppskatta en sådan insats, men den bör kunna rymmas inom ordinarie verksamhet.

Förslaget som riktas till kemikalieinspektionen om att förelägga tillverkare en skyldighet att redovisa olika produkters kemiska sammansättning till Giftinformationscentralen bedöms inte medföra några nya kostnader för Kemikalieinspektionen.

Förskola, fritidshem förskoleklass och skola

Utemiljön i förskola och skola behöver uppmärksammas både genom förtydligande i skolans styrdokument och genom insatser från de båda skolmyndigheterna. Komplettering av skollag och läroplan avseende utemiljön bör inte leda till några större kostnadsökningar för kommunerna eftersom många förskolor och skolor redan i dag har en skolgård. Eventuella ombyggnader, upprustningar och förändringar som lagen kan föranleda, bör kunna genomföras inom ramen för kommunens befintliga budget för sådan verksamhet. Det påpekas ofta att kommunerna saknar pengar för detta. Vi vill dock framhålla att det handlar om ett långsiktigt arbete och att göra det som ändå ska göras på ett bättre sätt – inte nödvändigtvis dyrare. De båda skolmyndigheternas insatser för uppföljning och metodutveckling bör täckas genom en omprioritering inom ramen för ordinarie verksamhetsbudget.

Det är angeläget att förskolebarnens och elevernas arbetsmiljö i förskola, förskoleklassen, skolan och fritidshemmen förbättras. Vi föreslår att Arbetsmiljöverkets tillsyn av elevernas arbetsmiljö i skolan utvecklas och förbättras. För att öka elevskyddsombudens inflytande och möjligheter att påverka skolans arbetsmiljö föreslår vi att elevskyddsombudens rättigheter ska innefatta rätt att lägga förslag och rätt att rösta i skyddskommittén. Arbetsmiljölagen föreslås också omfatta barn i förskola och fritidshem och vi föreslår att elever från förskoleklass till årskurs 6 ska få rätt att utse elevskyddsombud. Skolans arbetsmiljöarbete bör bifogas skolans årliga kvalitetsredovisning och i den nya skollagens kapitel om allmänna föreskrifter bör införas en bestämmelse där det tydliggörs att arbetsmiljölagen med dess föreskrifter gäller för hela skolväsendet. Delegationen menar för att uppnå ett effektivt skadeförebyggande arbete är det nödvändigt med en kontinuerlig rapportering och registrering på nationell nivå av skador som sker i skolan. Vi föreslår att Arbetsmiljöverket ska samla in, analysera och publicera data om skador som inträffar i förskoleklassen, skolan och fritidshemmen på motsvarande sätt som arbetsskador i övrigt. Vi anser att inte något av de ovannämnda förslagen medför ökade kostnader för de berörda myndigheterna.

Minderårigas arbetsmiljö

I avsnittet om minderårigas arbetsmiljö föreslås att Arbetsmiljöverket och Riksförsäkringsverket ges var sitt utredningsuppdrag om hur informationen om minderårigas arbetsmiljö respektive arbetsskador kan förbättras. Uppdragen ligger inom de båda myndigheternas ordinarie verksamhetsområde varför de inte beräknas medföra några extra kostnader.

Trafikmiljön

De förslag som rör barnens situation i trafikmiljön riktar sig i hög grad till Vägverket. I sina officiella dokument och avsiktsförklaringar uppmärksammar Vägverket redan i dag barnens situation i trafiken. Vissa förslag utgörs också av områden som redan ligger inom ramen för Vägverkets verksamhet och kan därigenom rymmas inom myndighetens ordinarie budget. Exempel på detta är att vidareutveckla

exponeringsstudier för barn och trafik, samt att utreda möjligheten att inkludera uppgifter om skador i samband med skolskjuts i rapporteringssystemet över trafikskador.

Antalet förslag som adresseras till Vägverket talar dock för ett behov av utökade resurser under en viss tid. Vi föreslår därför en förstärkning motsvarande en tjänst. Denna förstärkning kan också utgöra en resurs i de samordningsuppdrag som vi föreslår myndigheten. För övrigt bedömer vi att dessa uppdrag kan täckas av respektive myndighets ordinarie budgetram. Dessa förslag omfattar att utveckla kriterier som säkerställer barns och ungas säkerhet och utveckling i blandtrafikerade väg- och gatumiljöer; att utarbeta nationella råd och riktlinjer för trafiksäkerhet vid upphandling av skolskjuts; att utveckla metoder för samråd mellan olika målgrupper som kommer i kontakt med skolskjuts samt en nationell kursplan för trafikantutbildning inom gymnasieskolan.

De förslag till lagändringar i trafikförordningen om cykelhjälm och förtydligande av antal passagerare som får färdas i en personbil bedöms inte medföra några ytterligare kostnader. Vi bedömer också att förslagen om en översyn av bestämmelserna om särskild skyddsanordning för barn i bil, kring skjutsning på moped och förslaget att regeringen utformar ett tilläggsdirektiv avseende förarbevis för moped klass II ryms inom ordinarie kostnadsramar. I anslutning till en eventuell cykelhjälmsbestämmelse avser Vägverket genomföra informations- och utbildningsinsatser. I samband med dessa föreslår vi att Vägverket utvecklar ett system för att göra cykelhjälm billigare för konsumenterna. Denna kostnad bör ses i relation till samhällets sparade resurser till följd av minskat antal skadade och dödade cyklister. Beräkningar gjorda 1996 visade att varje procentenhets ökning av hjälmanvändning hos cyklister i alla åldrar skulle innebära en besparing på drygt 12 miljoner kronor (underlag till departementspromemoria 1997:13 om cykelhjälmsobligatorium).

Kostnaden för förslaget att Vägverket uppdras utveckla gång- och cykelinfrastrukturen längs det statliga vägnätet bör ställas i relation till de resurser som satsas på investering och underhåll av det statliga vägnätet och bör ske genom en långsiktig omprioritering av resurser inom ordinarie budget. Vägverket har uppskattat kostnaden för att bygga ut, komplettera och förbättra underhållet av gång- och cykelinfrastrukturen längs det statliga vägnätet till fem miljarder kronor, varav 1,5 miljarder för att göra barnens skolvägar säkrare.

En obligatorisk handledarutbildning för privat övningskörning kan enligt Vägverkets bedömning bli en besparing för den enskilde, genom att en effektivare förarutbildning kan resultera i ett minskat antal uppkörningar vid förarprovet. Vägverket har beräknat att en utbildning i medeltal skulle kosta mellan 100–150 kronor per person och timme (Vägverket 2003) och ett körprov för bil kostar i dag 645 kronor.

Förslaget om ett obligatoriskt moment i förarutbildningen med syfte att öka insikten om risker i trafiken kan inkluderas i den befintliga halkutbildningen, som redan i dag omfattar aspekter av riskutbildning. Kostnaden för förslaget bör till stor del kunna rymmas inom ramen för den befintliga utbildningen och inte innebära ökade kostnader för den enskilde individen.

Slutligen föreslår vi att Vägverket utreder möjligheterna för Bilprovningen att genomföra inspektioner av bilbarnstolar. En inspektion av bilbarnstolar som genomförs i samband med den obligatoriska kontrollbesiktningen av fordonet beräknas inrymmas inom ramen för verksamhetens ordinarie kostnader. Då monteringen av bilbarnstolen inspekteras separat är det rimligt att en mindre avgift tas ut av kunden.

Fritidsmiljö och fritidsaktiviteter

I avsnittet om Simkunnighet och vattensäkerhet föreslår vi kompletteringar av förskolans läroplan samt kursplanen för grundskolan. Vi menar att med sådana förändringar i nämnda styrdokument kommer på sikt de vattenrelaterade olyckorna att minska. De föreslagna förändringarna föranleder ingen kostnad.

Vi föreslår också att Svenska Kommunförbundets befintliga skrift Strandbad uppdateras och kompletteras med information om rättsläget för kommunernas ansvar för säkerheten på allmänna badplatser samt att Räddningsverket genom ett allmänt råd ger modeller för kvalitetssäkring av såväl inom- som utomhusbad ur säkerhetssynpunkt. Föreslagen medför inte sådana kostnader att de inte kan rymmas inom befintliga budgetar.

Barns lek- och utemiljö har stor betydelse för barns hälsa och utveckling. Vi har blivit uppmärksammade på att det i många kommuner finns en osäkerhet kring säkerhetsstandarden för fasta lekredskap och stötdämpande underlag. *Vi föreslår* därför att Boverket och Konsumentverket gemensamt informerar och utbildar kommuner,

bostadsföretag och andra berörda aktörer om regler och ansvar när det gäller lekplatser och fasta lekredskap. Detta arbete bör ligga inom ramen för myndigheternas ordinarie verksamhetsbudget.

Antalet idrottsskador bland barn och unga är högt. Vi föreslår dels en förändring i utbildningsplanens mål för idrottslärare om ökad kunskap om idrottsskador, dels att regeringen i sitt årliga regleringsbrev om Stöd till idrotten anger att delar av anslaget ska användas till idrottsskadeförebyggande arbete. Ingendera förslaget medför ökade kostnader.

Delegationens föreslår att utbildning och information kring höga ljudnivåer till aktörer inom musikbranschen bör ingå i de informationsseminarier som Räddningsverket beskriver i redovisningen av sitt regeringsuppdrag; åtgärder för att ytterligare förbättra säkerheten vid musikarrangemang. Förslaget medför ingen ökad kostnad.

Säkerhet och utveckling i fysisk planering

Flera förslag syftar till att stärka barns och ungas rättigheter och behov i den fysiska samhällsplaneringen. Bland annat ställs krav att kommunerna aktivt ska verka för att barn och unga ges möjlighet att komma till tals vid beslut som rör deras miljöer. Barn och unga har rent formellt redan i dag denna rättighet, men förslaget syftar till att öka kommunens ansvar för att denna rättighet tillgodoses. Förslaget kan innebära att planprocessen kräver mer tid, men att beslutsunderlaget blir bättre. Vi ger samtidigt Länsstyrelsen ett tydligare uppdrag att särskilt uppmärksamma hur barns och ungas kunskaper och synpunkter tagits tillvara i kommunernas planhandlingar. I den mån förslaget ställer krav på en kompetenshöjning om barns rättigheter och behov, bör detta kunna genomföras inom ramen för myndighetens befintliga utbildnings- och utvecklingsbudget.

De förslag som rör barnens situation i den fysiska planeringen riktar sig framför allt till Boverket. Det innebär att Boverket ges flera specifika uppdrag som handlar om kunskaps- och metodutveckling och kunskapsspridning. Boverket föreslås sammanställa och sprida kunskap till berörda aktörer rörande barns och ungas säkerhet, trygghet och utveckling i planering, byggande och förvaltning av den fysiska miljön, liksom sammanställa aktuell kunskap om vad förtätning av den bebyggda miljön innebär för barns och ungas tillgång till säkra och utvecklande miljöer. Boverket berörs även av

förslag som lagts i andra kapitel i betänkandet. Vi menar att mängden uppdrag och den för verket delvis nya inriktningen talar för ett behov av utökade resurser. Boverket har i kapitel 3 föreslagits ett övergripande ansvar för området säkra och utvecklande utemiljöer med särskild inriktning mot barn och unga och till detta har kopplats en förstärkning motsvarande en tjänst. De föreslagna arbetsuppgifterna bör kunna genomföras inom ramen för denna resursförstärkning.

För att ge ytterligare vägledning i arbetet med barns och ungas rättigheter och behov i den fysiska samhällsplaneringen föreslår vi att regeringen utvecklar delmål för Miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö, avseende barns och ungas rätt till säkra och utvecklande miljöer. Boverket ansvarar för uppföljning av God bebyggd miljö och vi bedömer att uppföljning av nya delmål bör kunna genomföras inom ramen för det ordinarie uppföljningsarbetet. För att på ett systematiskt sätt belysa hur barn och unga kan påverkas av beslut på olika samhällsnivåer är Barnkonsekvensanalyser ett viktigt redskap. Vi menar att den framtida huvudmannen har en naturlig uppgift att utveckla denna metodik när det gäller barns och ungas säkerhet och utveckling och kostnader för arbetet bör täckas inom ramen för ordinarie verksamhet.

Sammanfattningsvis är delegationens bedömning att insatserna inom områdena fysisk planering och trafik kräver extra resurser. Vi föreslår därför en resursförstärkning med en tjänst vardera till Boverket och Vägverket och en projektledartjänst med forskningskompetens under två år till Socialstyrelsen.

19 Författningskommentar

19.1 Förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100)

1 kap.

Allmänna föreskrifter

2 a §

Huvudmannen skall tillhandahålla en ändamålsenlig utemiljö, anpassad för elevernas olika förutsättningar och behov, som syftar till att främja barns lärande och utveckling.

Paragrafen är ny. Bestämmelsen innebär en rätt för barnen i skolan till ett tryggt och stimulerande utrymme utomhus för utveckling, lärande och samvaro.

Skolgården räknas enligt Arbetskyddsstyrelsen föreskrifter om arbetsplatsens utformning (AFA 2000:43) som pausutrymme och omfattas därför av bestämmelserna i arbetsmiljölagen. Arbetsmiljölagstiftningen tar emellertid i första hand sikte på att skapa en god och säker arbetsmiljö. Elever i förskola, fritidshem och förskoleklass omfattas inte av arbetsmiljölagstiftningen. Med en ny paragraf betonas utemiljöns betydelse för eleverna. Skolans yttre miljö, inklusive skolgården, innefattas i den pedagogiska verksamheten och omfattar alla barn för vilka skollagen gäller. Lagen gäller även barn i motsvarande fristående skolformer. I dag tillbringas de flesta barn en stor del av dagen i förskola, på fritidshem i förskoleklass eller skola. En god utomhusmiljö med möjligheter till fysisk aktivitet och samvaro bidrar till elevernas utveckling och hälsa.

Den nuvarande skollagen innehåller inga bestämmelser om elevernas inre och yttre miljö. Skollagskommittén har utarbetat ett förslag till ny skollag (SOU 2002:121). I kap. 3 under rubriken Lokaler och utrustning behandlas den inre miljön. Under förutsättning att

skollagskommitténs förslag genomförs bör den föreslagna 2 a § föras in under detta kapitel och rubriken ändras till Lokaler, utrymmen och utrustning inom- och utomhus.

19.2 Förslag till lag om ändring i arbetsmiljuförordningen (1977:1166)

8 a §

En skyddskommitté bör sammanträda minste en gång var tredje månad.

Vid skyddskommitténs sammanträden bör även företrädare för företagshälsovården vara närvarande.

Two av de elevskyddsombud, som har utsetts enligt 6 kap. 17 § arbetsmiljölagen (1977:1160), får närvara, yttra sig, rätt att lägga förslag och rätt att rösta vid skyddskommittésammanträden, i frågor som gäller elevernas arbetsmiljö. Elevskyddsombuden inom varje skyddskommittéområde bestämmer vilken eller vilka som skall företräda dem vid sammanträdet.

Ett tillägg har gjorts i tredje stycket. Syftet är att stärka elevskyddsombudens ställning i frågor som gäller skolmiljön och garantera elevernas inflytande och medverkan i frågor som rör deras arbetsmiljöförhållanden. Avsikten är inte att de bestämmelser i arbetsmiljölagen som har en i huvudsak arbetsrättslig grund som stoppningsrätten i 6 kap. 7 § eller talerätten enligt 9 kap arbetsmiljölagen skall gälla elevskyddsombuden. Inte heller skall de ha rätt till sekretesskyddad information enligt 7 kap. 13 § första stycket arbetsmiljölagen., dvs. uppgifter om yrkeshemligheter, arbetsförfarande, affärsförhållanden, enskildas personliga förhållanden eller förhållanden av betydelse för landets försvar.

Inom skolans verksamhetsområde finns många frågor som direkt berör elevernas miljö. Det är därför inte möjligt att ge en heltäckande beskrivning av de områden där elevinflytandet bör stärkas. I vilka frågor som elevskyddsombuden ska ha rätt att lägga förslag och rösta bör därför bestämmas i skyddskommittén.

19.3 Förslag till lag om ändring i plan- och bygglagen (1987:10)

1 kap.

1 §

Denna lag innehåller bestämmelser om planläggning av mark och vatten och om byggande. Bestämmelserna syftar till att med beaktande av den enskilda människans frihet främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för alla människor, såväl barn som kvinnor och män, i dagens samhälle och för kommande generationer.

Genom ett tillägg i 1 § betonas att i begreppet människor inkluderas även barn. Barns hittills mycket begränsade inflytande stärks utan att lagens konstruktion av en allmänt hållen lag som gäller alla, ändras. Syftet med tillägget är att förtydliga att lagen i sin helhet skall tolkas ur ett barnperspektiv.

5 kap.

20 §

När program utarbetas och när förslag till detaljplan upprättas, skall kommunen samråda med länsstyrelsen, lantmäterimyndigheten och kommuner som berörs av programmet eller förslaget. Sakägare och de bostadsrättshavare, hyresgäster och boende som berörs av programmet eller förslaget samt de myndigheter, sammanslutningar och enskilda i övrigt som har ett väsentligt intresse av programmet eller förslaget skall beredas tillfälle till samråd. Vid samrådet skall kommunen aktivt verka för att även barn ges möjlighet delta och att deras åsikter tillmäts betydelse.

Paragrafen har kompletterats med en skyldighet för kommunen att ge barn möjlighet komma till tals vid beslut som rör deras miljöer. Formellt har barn redan tidigare haft denna rättighet. Med uttrycket "aktivt verka för" avses en medveten insats från kommunen att komma i kontakt med och kommunicera med barn.

Några formkrav för hur samrådet skall gå till anges inte i lagen inte heller vilken omfattning samrådsretsen skall ha. Det måste avgöras från fall till fall. När det gäller samråd med barn är det viktigt att ha FN:s konvention om barnets rättigheter (barn-

konventionen) i åtanke. Artikel 12 (Regeringskansliet 1996) ger barn och ungdomar rätt till inflytande i beslut som berör dem, t.ex. beslut som rör närmiljön ”varvid barnets åsikter skall tillmätas betydelse”. I artikel 13 anges vidare att barn har rätt att välja uttrycksform. Kommunerna skall därför i planprocessen tänka igenom vilka åldersgrupper bland barn och ungdomar som berörs av planen och ta ställning till hur kontakt på lämpligt sätt kan tas. Besök på skolor och förskolor och kontakt med personal och ungdomsråd kan vara lämpliga utgångspunkter för samrådet.

Särskilda yttranden

Särskilt yttrande av Thord Eriksson sakkunnig, Svenska Kommunförbundet

Barnsäkerhetsdelegationen har bedrivit ett mycket ambitiöst arbete med stor bredd. Delegationen lämnar flera detaljerade förslag kring ansvarsfördelning, samverkan, metoder och rutiner. Förslagen kommer att utgöra värdefulla bidrag till den framtida utvecklingen inom området.

Betänkandet har emellertid enligt min uppfattning ett antal brister.

Den övergripande analysen är svag. De olika problemområdena vägs inte mot varandra. Detta leder till svårigheter i den fortsatta hanteringen av förslagen när det gäller prioriteringar och beslut om åtgärder.

Resonemangen om kostnader och finansiering är enligt mitt förmenande mer av förhoppningar än realistiska konsekvensanalyser. De resonemang som förs om omfördelning av kostnader mellan skador och förebyggande åtgärder är orealistiska och torde inte åstadkomma omprioriteringar inom acceptabel tid.

Min uppfattning är att den önskade ambitionshöjningen vad gäller barns säkerhet och utveckling måste åtföljas av en tydlig finansiering, detta i syfte att uppnå snabba förbättringar och fortsatt entusiasm i det viktiga barnsäkerhetsarbetet.

Särskilt yttrande av Margareta Wiman sakkunnig, Utbildningsdepartementet

Flera av Barnsäkerhetsdelegationens förslag rör viktiga områden men är alltför detaljstyrande i de delar som avser skola och barnomsorg. Barnsäkerhetsdelegationens förslag måste också vägas mot de prioriteringar som ges i budgetpropositionen och regleringsbrev. Skolornas, kommunernas och myndigheternas resurser är begränsade och en avvägning av vad de skall prioritera måste göras mot alla områden som bedöms angelägna.

Barnomsorg och skola har i dag ett styrsystem med mål- och resultatstyrning som innebär att riksdagen och regeringen fastställer mål och riktlinjer för kommunernas verksamhet, medan kommunerna svarar för organisationen och genomförandet av verksamheten.

Kommunerna har fått ett ökat ansvar för att eleverna når uppställda mål och resultat. Kommunerna har också fått ett särskilt ansvar för att utveckla skolan. Rektorer, lärare och övrig personal har fått huvudansvaret för att driva och utveckla skolan och barnomsorgen.

Ett förslag till ny skollag har presenterats av 1999 års skollagskommitté Skollag för kvalitet och likvärdighet (SOU 2002:121). Enligt direktiven skulle en ny lag åstadkomma en förstärkt målstyrning. Kommittén har lämnat förslag som innebär att detaljbestämmelser tas bort.

Betänkandet har nyligen remissbehandlats och en proposition bereds inom Utbildningsdepartementet. Det är för närvarande inte klart vilka förslag som kommer att genomföras. Jag kan därför inte ta ställning till de förslag till ändringar i den nya skollagen som Barnsäkerhetsdelegationen föreslagit. Detsamma gäller förslagen till ändring i läroplanen för förskolan samt ändring i kursplanen i Idrott och hälsa.

Barnsäkerhetsdelegationen lägger i sina förslag många uppdrag på Skolverket och Myndigheten för skolutveckling. Den 1 mars 2003 delades Skolverket i två myndigheter - Skolverket och Myndigheten för skolutveckling.

Regeringens ambition var att genom omorganisationen skapa en förstärkt utbildningsinspektion. De båda myndigheterna har redan i sin instruktion uppgifter som täcker in de områden som finns i Barnsäkerhetsdelegationens förslag.

Skolverkets främsta uppgift är att utöva kvalitetskontroll genom uppföljning, utvärdering och utbildningsinspektion. Myndigheten

för skolutveckling skall stödja lokal verksamhetsutveckling i förskoleverksamhet, skolbarnomsorg, skola och vuxenutbildning. De prioriterade områdena är basfärdigheter och utbildningsvillkor för barn och ungdomar i segregerade områden.

Båda myndigheterna är i ett uppbyggnadsskede och måste inrikta sina resurser mot de prioriterade områdena. De har mycket små möjligheter att kunna utföra några särskilda uppdrag utöver de fastställda målen.

Med hänvisning till ovanstående kan jag därför inte ställa mig bakom de nya uppdrag som föreslås ges till Skolverket och Myndigheten för skolutveckling.

Referenser

- Aldenbergh, E., *Sociala skillnader i skador bland 13- och 15- åringar i Sverige*. KI-rapport 2001:15.
- Alenius, K., *Hälsoaspekter i miljökonsekvensbeskrivningar för vägar*. Institutionen för utbildning i biologi, miljö- och geovetenskap. D-uppsats. Umeå universitet, 2001.
- Almhjell, E., *Barn är också medborgare – i Norge*. I: Nyström, L. & Lundström, M. (red.), *Barn i stan? Om barns tillgång till stadsbygden*. Stadsmiljørådet, 2001.
- Almhjell, E., *Children's tracks – a contribution to a more sustainable development*. Vestfol County Council, Tönsberg, Norge, 2002.
- Almstedt, AC., Gustafsson, T. & Axelsson, A., *Risk för hörsel-skador vid pop- och rockkonserter, gränsvärde för ljudnivå bör fastställas i lagstiftning*. Läkartidningen 2000;10, 1102-04.
- Andersson, L., Glendor, U. & Svensson, L-I., *Tand och käkskador vid idrott, en Folksam-studie om 5 000 försäkringsanmälda tand-och käkskador under åren 1994–1997*. Folksam, 1998.
- Andersson, R., Hörte, L-G. & Mölsted-Alvesson, H., *Skadesituationen bland barn och ungdom i Stockholms län*. CSP KortRapport 1999:4. Stockholms läns landsting, Samhällsmedicin, Norrbacka, 1994.
- Andersson, R., *Injury Causation, Injury Prevention and Safety Promotion*. I: Laflamme, L., Svanström, L., Schelp, L. (eds.) *Safety Promotion Research*, Karolinska Institutet, 1999.
- Andersson, R., *Olycksfall, skador och säkerhet – Vad ligger i begreppen?* Slutbetänkande Barnsäkerhetsdelegationen. Bilagedel till SOU 2003:127.
- Anund, A., Falkmer, T., Forsman, Å., Gustafsson, S., Matstoms, Y., Sörensen, G., Turbell, T. & Wenäll, J., *Child safety in cars – Literature review*. VTI rapport 489A, Statens väg- och transportforskningsinstitut. Linköping, 2003.

- Anund, A., Sörensen, G. & Wretling, P., *Trafiksäkerhet vid skolskjutning*. Diskussion i fokusgrupper. VTI meddelande 903, Statens väg- och transportforskningsinstitut. Linköping, 2000.
- Arbetskyddsstyrelsen, Boverket, Elsäkerhetsverket, Socialstyrelsen & Statens strålskyddsinstitut. *Myndigheternas försiktighetsprincip om lågfrekventa elektriska och magnetiska fält. En vägledning för beslutsfattare*. Arbetskyddsstyrelsen, Stockholm, 1996.
- Arbetskyddsstyrelsen, *Skolans arbetsmiljö, jämförelsestudier 1992–1997*. Arbetskyddsstyrelsen 1997.
- Arbetsmiljöverket, Statistikenheten, särskilt uttag *Minderårigas dödsolyckor åren 1996 till 2001*. Mejlkontakt Kjell Blom, okt 2003.
- Arbetsmiljöverket, *Anmälda arbetsskador bland minderåriga, åren 2000 och 2001*. Statistikenheten, oktober 2003.
- Arbetsmiljöverket, *Arbetskadautvecklingen 1980-2001*. Statistikenheten 2003.
- Arbetsmiljöverket, *Kommun och landsting som arbetsgivare – enligt arbetsmiljölagen*. Arbetsmiljöverket 2001.
- Arbetsmiljöverket, *Minderåriga, korta sifferfakta, nr 5 2001*. Statistikenheten, mars 2001.
- Arbetsmiljöverket, *Skolans arbetsmiljö – resultat av enkätundersökning, våren 2002*. Arbetsmiljöverket 2002.
- Arbetsmiljöverket, *Så får barn och ungdomar arbeta*. ADI 43, Arbetsmiljöverket 2001.
- Arlinger, S., Hagerman, B. & Ytterlind, Å., *Ljuv musik och öronproppar*. Prevent, 2001.
- Askerås-Nordgren, L., *Att få och att leva med en huvudskada*. Information till huvudskadade och deras anhöriga. RTP, Riksförbundet för trafik- och polioskadade. Folksam.
- Auris, Hörselskadades Riksförbund, nr 1 1999. (facktidning)
- Axelsson, A. & Ringdahl, A., *Tinnitus – a study of its prevalence and characteristics*. Br J Audiol 1989 Feb;23(1):53-62.
- Barnombudsmannen, *Liten blir stor*. Årsrapport 1998.
- Barnombudsmannen, *Yttrande angående ILO:2003 års rapportering om tillämpningen av ratificerade ILO-konventioner (7/2003)*. Ställd till: Näringsdepartementet, ILO-kommittén. Diarienummer: 4.1:0553703.
- Barnombudsmannen, *Att förverkliga barnkonventionen – Slutrapport från ett treårigt uppdrag*. 2002.
- Barnsäkerhetsdelegationen & Svenska Kommunförbundet, *Bra barnsäkert. En skrift om hur kommuner skapar stimulerande, trygga*

- och säkra miljöer*. Svenska kommunförbundet, Stockholm 2003. Katarina Tryck AB, 2003.
- Berg, HY., Eliasson, K., Palmkvist, J. & Gregersen, NP., (1999). *Learner drivers and lay instruction – how socioeconomic standing and lifestyle are reflected in driving practice from the age of 16*. Transportation Research Part F 2, 167-179.
- Berg, P. & Westerling, R., *Bicycle helmet use among schoolchildren – the influence of parental involvement and children's attitudes*. Injury prevention, 2001, 7:218-222.
- Berglöf, J., *Fallolyckor bland äldre – samhällets direkta kostnader*. Nationellt Centrum för erfarenhetsåterföring från Olyckor, Statens räddningsverk. Manus 2003.
- Beskow, J. (red.), *Rätt till liv, lust till liv. Om självmordsbeteende bland barn och ungdomar*. Forskningsrådsnämnden (FRN), Rapport 95-4.
- Beskow, J. (red.), (med stöd av arbetsgruppen för Nationella rådet för självmordsprevention: Eriksson, C., Ramberg, I-L., Thorson, J. & Wasserman, D.), *Om livet känns hopplöst. Stöd till självmordsnära medmänniskor*. NASP, Folkhälsoinstitutet, Centrum för suicidforskning och prevention, Socialstyrelsen, 1996.
- Björklid, P., *Parental restrictions and children's independent mobility*. Paper presented at Iaps 17 A Coruna, 23–27 July, 2002a.
- Björklid, P., *Trafikmiljöstress i föräldraperspektiv*. Forskargruppen för miljöpsykologi och pedagogik, Lärarhögskolan i Stockholm, 2002b.
- Björklid, P., *Trafikmiljöstress. Teknisk Rapport. En enkätstudie av föräldrar med teoretisk referensram och variabelbeskrivning*. Lärarhögskolan i Stockholm. Institutionen för pedagogik. Forskningsgruppen för miljöpsykologi och pedagogik. Stockholm, 1996.
- Björklid, P. *Children's outdoor environment. A study of children's outdoor activities on two housing estates from the perspective of environmental and developmental psychology*. Studies in Education and Psychology 11. Stockholm Institute of Education, Department of Educational Research, 1982.
- Björnstig, J. & Björnstig, U., *Barn som skadats i förskola och som behandlats vid Norrlands universitetssjukhus*. Rapport 117. Olycksanalysgruppen, Akut- och katastrofmedicinskt centrum och Norrlands universitetssjukhus, Umeå 2002. Bilagedel till SOU 2003:127.
- Björnstig, U. & Stålnacke, S., *Sportskador*. Samhällsmedicinsk rapportserie 3/1990. Olycksanalysgruppen, Västerbottens Läns Landsting.

- Björnstig, U., Öström, M., Eriksson, A. & Sonntag-Öström, E., *Head and face injuries in bicyclists – with special reference to possible effects of helmet use*. The Journal of Trauma. 1992;6:887-93.
- Björnstig, U., professor vid Norrlands universitetssjukhus, Akut- och katastrofmedicinskt centrum, Kirurgiska kliniken. *Telefonkontakt juni 2003*.
- Boström L., Wladis A. & Nilsson B. *Injured moped riders who required admission to hospital in Sweden from 1987 to 1994*. European Journal of Surgery. 2002;168:360-365.
- Boverket, *Barnsäkerhet i byggnader*. Boverket Publikationsservice. Ljungbergs tryckeri, Klippan, 1996.
- Boverket, *Stadsplanera – istället för trafikplanera och bebyggelseplanera*. Boverket 2002.
- Boverket, *Unga är också medborgare – om barns och ungdomars inflytande i planeringen*. Boverket, 2000.
- Bylund, P-O. Olycksanalysgruppen, Akut- och katastrofmedicinskt centrum vid Norrlands universitetssjukhus (NUS) i Umeå. *Redovisning av vårdkostnader för skadade barn och ungdomar (0–17 år) som sökt vård vid Norrlands universitetssjukhus under 2002*. Skriftlig kontakt, november 2003.
- Bylund, P-O. Olycksfallsanalysgruppen. Akut- och katastrofmedicinskt centrum vid Norrlands universitetssjukhus (NUS) i Umeå. *Skador på lekplatser*. Föredrag vid Barnsäkerhetsdelegationens seminarium om barn och unga i fysisk samhällsplanering den 13 november 2002.
- Cherpitel, C.J., *Alcohol, Injury, and Risk-Taking Behavior: Data from a National Sample*. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*. Vol 17, No 4, 1991.
- Cooper, P.J., Pinili, M. & Chen, W., 1995. *An examination of the crash involvement rates of novice drivers aged 16 to 55*. Accident Analysis and Prevention 2003;27:89-104.
- Danielson, M. & Marklund, U., *Svenska skolbarns hälsövanor 1997/98*. Folkhälsoinstitutet 2000:5.
- de Loës, M. & Goldie, I., *Incidence rate of injuries during sport activity and physical exercise in a rural Swedish municipality: incidence rates in 17 sports*. Int.J.Sports Med 9.1988;461-67.
- Dowswell, T. & Towner, E., *Social deprivation and the prevention of unintentional injury in childhood: a systematic review*. *Health Education Research, Theory & Practice* Vol. 17 no. 2:221-237, 2002.

- Eilert-Petersson, E. & Laflamme, L., *Product-related injuries at home, International Journal for Consumer and Product Safety*. 1998;5:203-214.
- Ekman, R. Med. dr., Karolinska institutet. *Muntlig presentation vid Barnsäkerhetsdelegationens möte den 10 juni 2002*.
- Engström, I., Gregersen, Np., Hernetkoski, K., Keskinen, E. & Nyberg, A., *Young novice drivers, driver education and training. Literature review*. VTI rapport 491A, Statens väg- och transportforskningsinstitut. Linköping, 2003.
- Engström, K., Diderichsen, F. & Laflamme, L., *Socioeconomic differences in injury risks in childhood and adolescence: a nationwide study of intentional and unintentional injuries in Sweden*. *Injury Prevention* 2002;8:137-42.
- Engström, K., Diderichsen, F. & Laflamme, L., *Parental social determinants of the risk of intentional injury: a cross-sectional study of Swedish adolescents*. *American Journal of Public Health* (i tryck).
- Engström, K., *Social Differences in Injury Risk in Childhood and Youth. Exploring the roles of structural and triggering factors*. Doktorsavhandling, Karolinska Institutet, Stockholm 2003.
- Engström, L-M., Nilsson, P., Forsberg, A. & Fagrell, B., *Idrott för ungdom*. SISU Idrottsböcker, 1995.
- European Child Safety Alliance, *Priorities for Child Safety in the European Union*, 2001.
- Fahlén, I., Olsson, A. & Janson, S., *Barn och ungdomars hälsa i Torsby kommun*. Rapport från Folkhälsan i Värmland, Landstinget i Värmland, 2001.
- Falkmer, T. & Paulsson, K., *Åka säkert – om trafiksäkerhet för barn med funktionshinder*. Statens väg- och transportforskningsinstitut. Linköping. RBU Stockholm. Grafiska Punkten, Växjö 2003.
- Falkmer, T., *Kartläggning av transportsituationen för barn med funktionshinder*. VTI rapport 448, Statens väg- och transportforskningsinstitut. Linköping, 1999.
- Farley, C., Laflamme, L. & Vaez, M. *Bicycle helmet campaigns and head injuries among children. Does poverty matter?* *J Epidemiol Community Health* 2003;57:1-5.
- Folkhälsoinstitutet, *Modell och metoder för Hälsokonsekvensbedömningar återrapportering av regeringsuppdrag om Folkhälsoinstitutets arbete med hälsokonsekvensbedömningar (HKB)*. Folkhälsoinstitutets F-serie 2001:9.

- Folkhälsoinstitutet, *Samhällets utgifter för personskador – En förstudie*. Folkhälsoinstitutet 1994:9. Stockholm, 1994.
- Folkhälsoinstitutet, *Skololycksfall & skolans uterum. Fakta, forskningsfrågor och förebyggande exempel*. Folkhälsoinstitutet 1994:21.
- Folkhälsoinstitutet, *Strategier som ger framgång. Nationella och lokala strategier för att förebygga olycksfallsskador*. Folkhälsoinstitutet, 1993.
- Folkhälsoinstitutet, *Visst kan skador förebyggas – att utforma en kommunal handlingsplan*. Folkhälsoinstitutet 2001.
- Folksam, *Idrottsskador, 1994 års Folksam-rapport om 26 000 undersökta idrottsskador under åren 1986–1990*. Folksam, Stockholm 1994.
- Forsgård, M., *Skolgårdens lekspråk*. Signum, Etnologiska sällskapet, Lund 1987.
- Forskningsrådsnämnden, *Konsumentssäkerhet och skadeanalys, Rapport 99:8*.
- Forsman, Å., Hellsten, H. & Falkmer, T., *Krockkuddar i bilen – konflikt mellan barns och vuxnas säkerhet?* VTI notat 16, Statens väg- och transportforskningsinstitut. Linköping, 2003.
- Franzén, L., Örtenwall, P. & Bacteman, T., *Major Trauma with Multiple Injuries in Swedish Children*. The European Journal of Surgery, 2002; 588:3–7.
- Gabrielsson, J. & Christensson, A., PM: *C-uppsats i nationalekonomi, Karlstads universitet*. Karlstad 1996.
- Gatukontoret Malmö, *Program för lek och lekplatser*. Park- och stadsmiljöavdelningen 1996-02-06.
- Giftinformationscentralen, *Årsrapport 2002*. Giftinformationscentralen 2003.
- Glendor, U., Jonsson, D., Halling, A., Lindqvist, K., *Direct and indirect costs of dental trauma in Sweden: a 2-year prospective study of children and adolescents*. Community Dent. Oral. Epidemiol. 2001;29:150-160.
- Grahn, Mårtensson m.fl., (1997) *Ute på dagis*, Stad och land, rapport nr 145, Movium, Alnarp.
- Grahn, P., *Egen härd – Guld värd*. SLU, Institutionen för landskapsplanering, 88:8, Alnarp, 1988.
- Grahn, P., *Gröna områden*. I: Nationella folkhälsokommitténs underlagsrapport nr 5. Miljöfaktorer, 1999.
- Gregersen, NP. & Nyberg, A., *Privat övningskörning – En undersökning om hur den utnyttjas och om dess för- och nackdelar för trafiksäkerheten*. VTI rapport 481, Statens väg- och transportforskningsinstitut. Linköping, 2002.

- Gregersen, NP., Berg, H-Y. & Nolén, S., Nyberg A. *Utvärdering av 16-årsgräns för övningskörning* (delrapport 2). VTI-notat 62, Statens väg- och transportforskningsinstitut. Linköping, 1998.
- Gregersen, NP., *Young drivers' overestimation of their own skill – an experiment on the relation between training strategy and skill*. Accident Analysis and Prevention 1996a;28(2):243-250.
- Gregersen, NP., Brehmer, B. & Morén, B., *Road safety improvement in large companies: An experimental comparison of different measures*. Accident Analysis and Prevention 1996b; 28(3):297-306.
- Gullone, E. & Moore, S. *Adolescent risk-taking and the five-factor model of personality*. Journal of Adolescence 2000, 23: 393-407.
- Gummesson, M. & Larsson, T., *Barn Trafiksäkerhet Miljö*. Svenskt Tryck AB, Stockholm, 1992.
- Gummesson, M. & Larsson, T., *Forska och lära i närsambället*. Vägverket, Borlänge, 1995.
- Gummesson, M., *Barns resor med särskild inriktning på buss- och taxiresor till och från skolan*. Publikation 2003:21. Vägverket, Borlänge, 2003.
- Gummesson, M., *Skolskjutsning ur ett historiskt perspektiv*. Publikation 2003:22. Vägverket, Borlänge, 2003.
- Gummesson, M., *Trafikundervisningens historia som den beskrivs i cirkulär, läroplaner och andra centrala dokument*. Pedagogiska institutionen, Uppsala universitet. Uppsala, 1983.
- Gummesson, M., Vägverket. *Telefon- och mejlkontakt juni 2003*.
- Gustafsson, S. & Thulin, H., *Gående och cyklister – exponering och skaderisker i olika trafikmiljöer för olika åldersgrupper. Resultat från TSU92 – åren 1998–2000*. VTI meddelande 928-2003.
- Haglund, B. & Svanström, L., *Evidensbaserad skadeprevention. Om effekter och effektivitet i skadeförebyggande och säkerhetsfrämjande arbete*. Folkhälsoinstitutet 1999:22.
- Haglund, B. & Svanström, L., *Folkhälsovetenskap – en introduktion*. Studentlitteratur, Lund 1992.
- Hagqvist, Kurt., *Telefonkontakt 2003-10-21*.
- Hallqvist, B., *Woonerfgator och nordiska tillämpningar av den holländska planeringsfilosofin*. Institutionen för trafikteknik, Lunds tekniska högskola, Bulletin 120, Lund 1994.
- Hamrin, B., *Utveckling genom samverkan, idéer om samverkan i kommuner och landsting, Utveckling -92*. Kommunernas och landstingens arbetsmiljöråd, 1996.

- Hart, R. A., *Children's Participation. The theory and practice of involving young citizens in community development and environmental care.* Unicef, Earthscan Publications Ltd, London, 1997.
- Hasselberg, M., Laflamme, L. & Ringbäck Weitoft, G., *Socioeconomic differences in road traffic injuries during childhood and youth. a closer look at different kinds of road user.* Journal of epidemiology and community health, December 2001, Vol 55, No 12, p858-862.
- Heurlin-Norinder, M., *Hur kom du till skolan idag? En enkätstudie kring barns rörelsefrihet i fyra bostadsområden.* Temaprogram: Barn – Trafik – Miljö. Lärarhögskolan i Stockholm, Institutionen för pedagogik 1997.
- Hillman, M., Adams, J. & Whitelegg, J., *One False Move... A study of children's independent mobility.* Policy Studies Institute, London 1990.
- Hjern, A. & Bremberg, S., *Social aetiology of violent deaths in Swedish children and youth.* Journal of Epidemiology and Community Health 2002;56:688-692.
- Hjern, A., Ringbäck Weitoft, G. & Andersson, R., *Socio-demographic risk factors for home-type injuries in Swedish infants and toddlers.* Acta Paediatrica 2001 90:61-68.
- Hjern, A., *Migration till segregation. En folkhälso rapport om barn med utländskt ursprung i Stockholm.* Rapport nr 1998:1 från Centrum för Barn och Ungdomshälsa, Samhällsmedicin Syd, Stockholms läns landsting, 1998.
- Holgers, KM., *Tinnitus in 7-year-old children.* Eur J Pediatric 2003 Apr;162(4):276-8.
- Hultén, A., *Suicidal Behaviour in Children and Adolescents in Sweden and some European countries. Epidemiological and Clinical Aspects.* Dissertation 2000, Karolinska Institutet, Sweden.
- Hurtig, B., *Barnmiljö – att förebygga skador bland barn och att skapa bra barnmiljöer.* Folkhälsoinstitutet 2001.
- Högskoleverket, *FN:s barnkonvention angår högskolan. Rapport från ett regeringsuppdrag.* Högskoleverkets rapportserie 2003:6R.
- Janlert, U., *Folkhälsovetenskapligt lexikon.* Natur och Kultur, Stockholm. Borås 2000.
- Janson, S., *Inga barn skall behöva drunkna i Sverige.* Läkartidningsartikel under publicering, 2003.
- Janson, S., Professor, barnläkare, Karlstad universitet, Institutionen för samhällsvetenskap. *Mejlkontakt juni 2003.*
- Janson, S., *Var och hur skadar sig barn.* Barnsäkerhetsdelegationen 2003. Bilagedel till SOU 2003:127.

- Jansson, B., *A system for injury surveillance in Swedish emergency care as a basis of injury control*. Karolinska institutet. Akademisk avhandling. Avdelningen för socialmedicin, Kronan. Sundbyberg, 1988.
- Jansson, B., Laur, A., Khan, J., Springfeldt, B., Lindqvist, K. & Lindholm, L., *Manual for Cost Calculations and Cost-Effectiveness in Safe Community Practise*. Final test version March 2001.
- Jofa, *Skyddsombud – Ishockey, förebyggande av skador och individuell anpassning av ishockeymaterial*. 1:2 Säkerhet, 2003.
- Johansson, K., *Hur barn upplever olycksfall, olyckstillbud, skador och risker?* 2003.
- Justitiedepartementet, Sverige, *Säkerhet vid musikarrangemang*. Ungdomsdelegationen 2001.
- Kemikalieinspektionen, Konsumentverket, Epidemiologiskt Centrum & Socialstyrelsen. *Korta skadefakta. Fallolyckor bland små barn*. November 2002.
- Kemikalieinspektionen, *Kemikalier i barns vardag*. Tryckhus 2, 2002.
- Konsumentverket, *Farligt - Ofarligt. Hur man undviker förgiftningstillbud och ger första hjälpen*. Text Giftinformationscentralen, 2002.
- Konsumentverket, *Marknadskontroll av lekredskap*. Rapport 1999:1.
- Konsumentverket, *Produktrelaterade olycksfall på lekplatser och skolgårdar – analys av EHLASS-data 1998–1999*. Konsumentverket rapport 2001:12.
- Kulturministeriet Danmark, *Rapport om sikkerheden ved musikfestivaler*, 2000.
- Laflamme, L. & Eilert-Peterson, E., *Injuries to pre-school children in a home setting: patterns and related products*. Acta Paediatrica 1998;87:206-211.
- Laflamme, L. & Engström, K., *Socio-economic differences in traffic-related injuries among Swedish children and youth. A cross-sectional study*. British Medical Journal 2002;324:396–397.
- Laflamme, L. & Menckel, E., *Elevers skador & skolmiljöer, skademönster och risksituationer*. Folkhälsoinstitutet, Rapport 1998:6.
- Laflamme, L., (1998) *Social ojämlikhet i skaderisker. Samlad kunskap och strategier för framtiden*. Folkhälsoinstitutet 1998:32.
- Larsson, J., *Bearbetning av patientstatistik för 1988–1998 avseende trafikskadade*. VTI notat 78-2000.
- Larsson, T., Sundbom, L. & Gonzalez, A., *Skador och tillbud inom grundskolan. Analys av anmälda tillbud och skador bland elever i Uppsala kommuns grundskolor 1996–1999*. Stiftelsen SAMU, oktober 2000.

- Lindqvist, K., Lindholm, L., *A cost-benefit analysis of the community-based injury prevention programme in Motala, Sweden – a WHO Safe Community*. Public Health, 2001;115:317-322.
- Laur, A., Jansson, B., Lindholm, C., Lindqvist, K. & Springfeldt, B., *Economic-Evaluation Methods in Safety Promotion*. I: Laflamme L., Svanström L., Schelp L. (eds). Safety Promotion Research. Karolinska Institutet 1999.
- Lieberg, M., *Plats för ungdom – om ungdomar och ungdomskulturer i det offentliga rummet*. Slutbetänkande Barnsäkerhetsdelegationen. Bilagedel till SOU 2003:127.
- Linderoth, B. & Gregersen, NP., *Kartläggning av trafiksäkerhetsundervisningen i grundskolan*. VTI rapport nr 392, Statens väg- och transportforskningsinstitut. Linköping, 1994.
- Lindh-Munther, A., *Att leka är nödvändigt. En antologi om lek*. Almqvist&Wiksell Förlag, 1989.
- Lindholm, G., *Barndomsparadis och barndomsprojekt – förhållningssätt till platser för barn*. Institutionen för landskapsplanering Alnarp, SLU, Alnarp 1995.
- Lundström, M. (red.), *Barn i stan? Om barns tillgång till stadsbygden*. Stadsmiljörådet 2001.
- Länsstyrelsen i Värmland, *Höga ljudnivåer*. Rapport 2001:4, 2001.
- Länsstyrelsen Västra Götaland, *Hälsoskadligt buller*. Miljösamverkan, december 2001.
- Maycock, G., Lockwood, CR. & Lester, JF., *The accident liability of car drivers*. TRL Research Laboratory. Crowthorne, 1991.
- Menckel, E. (red.), *Skololycksfall och skolans uterum*. Arbetsmiljöinstitutet, 1994.
- Menckel, E., Laflamme, L., Aldenberg, E. & Schelp, L., *Elevers arbetsmiljö & skaderisker*. Folkhälsoinstitutet, Rapport 1997:15.
- Moore, R.C., *Childhood Domain, Play and Space in Child Development*, Mig Communications, Berkeley, (1990).
- Munro J., Coleman, P., Nicholl J., Harper R., Kent, G., Wild, D. *Can we prevent accidental injury to adolescents? A systematic review of the evidence*. Injury Prevention 1995; 1: 249-255.
- Månsson, A. & Rydberg, M., *Ekonomisk utvärdering av folkhälsoarbete*. I: Statens folkhälsoinstitut. Hälsoekonomi för folkhälsoarbete – introduktion och debatt. Statens folkhälsoinstitut 2003:11.
- Mårtensson, F., *Utombuslekens miljöförutsättningar i förskolan* (Manus 2003), avhandling, (publiceras 2004) vid institutionen för landskapsplanering, Alnarp, SLU.

- Mölstedt, H., Andersson, R., Hjern, A. & Bremberg, S., *Barnsäkerhet i praktiken. En kunskapsöversikt över skadeförebyggande åtgärder med dokumenterad effekt*. Centrum för Skadeprevention, Centrum för Barn och Ungdomshälsa, Samhällsmedicin Huddinge 1999:4.
- NASP, Svenska föreningen för barn- och ungdomspsykiatri, Vetenskapsrådets planeringsgrupp för barn och ungdomspsykiatrisk och socialpedagogisk forskning Stockholm. *Nationella riktlinjer. Vård av suicidala barn och ungdomar med familjer*, 2003.
- Nationella folkhälsokommittén, *Miljöfaktorer*. Rapport från arbetsgruppen Miljöfaktorer till Nationella folkhälsokommittén. Underlagsrapport 5, 1999.
- Nilheim, J., *Kan ni gå ut och leka? Barns utombusmiljö i Stockholms nybyggda innerstad*. KTH, Institutionen för infrastruktur och samhällsplanering. Examensarbete i samarbete med avd för Regional planering. Gatu- och fastighetskontoret. Nr 99–93.
- Nilsson, N., *Barnens stad en barnvänlig stad för barns bästa, lek och inflytande*. IPA-Barns rätt till lek, 2002.
- Nilsson, P., *Fritid i skilda världar*. Ungdomsstyrelsens utredningar 11. Ungdomsstyrelsen, 1998.
- Nolén, S. & Lindqvist, K., *Effekter av åtgärder för ökad cykelhjälmsanvändning*. En litteraturstudie. VTI Rapport 487. Statens väg- och transportforskningsinstitut. Linköping, 2003.
- Nolén, S., *Cykelhjälmsanvändning i Sverige 1988–2002*. Resultat från VTI:s observationsstudie år 2002. VTI notat 37-2003. Statens väg- och transportforskningsinstitut. Linköping, 2003.
- Nolén, S., Väg- och transportforskningsinstitutet. *Muntlig presentation vid Barnsäkerhetsdelegationens möte den 10 juni 2002*.
- Nolén, S., Väg- och transportforskningsinstitutet. *Telefon- och mejlkontakt juni 2003*.
- Nordlöf, P., Vägverket, sektionen för Planeringsunderlag. *Muntlig information, november 2003*.
- Norén-Björn, E., *Förskolepedagogik i praktiken*. 1980.
- Norén-Björn, E., *Lek, lekplatser, lekredskap. En utvecklingspsykologisk studie av barns lek på lekplatser*. Lekmiljörådet, LiberFörlag Stockholm 1977.
- Nyström, L., *Kottar och legobitar*. I: Barn i stan? Om barns tillgång till stadsbygden. Boverket, Stadsmiljörådet 2001.
- O'Hare, m.fl., *Bicycle Helmet Use and Effectiveness*. Vägverket 2003, manus.

- Ohlsson, B. & Fredén, H., *Olycksfall i Norra Älvsborgs län. Kartläggning av olycksfallsskador under ett år*. Landstinget i Älvsborg, 1996.
- Olsson, G., *Adolescent depression. Epidemiology nosology, life stress and social network*. Dissertation 1998, Uppsala
- Olvenmyr, E., *Tema: barnsvänligt. Att ge plats för barnen*. Blekinge Tekniska Högskola, Institutionen för Fysisk planering, Karlskrona 2003.
- Petridou, E., et al. *Adolescents in High-Risk Trajectory: Clustering of Risky Behavior and the Origins of Socioeconomic Health Differentials*. Preventive Medicine 26, 215-219 (1997).
- Rasmusson, B., *Ett nytt paradigm i synen på barn och barndom. Innebörd, genomslag och konsekvenser i samhällsplaneringen*. Slutbetänkande Barnsäkerhetsdelegationen. Bilagedel till SOU 2003:127.
- Rasmusson, B., *Stadsbarndom. Om barns vardag i en modern förort*. Meddelanden från Socialhögskolan. 1998:7.
- Regeringskansliet, *Mänskliga rättigheter. Konventionen om barnets rättigheter*. UD info 1996:2.
- Reneland, M., *Barns tillgänglighet till skolor och idrottsanläggningar i sex svenska städer*. Artikel till Vadstena Forum 2003 den 26–28 maj 2003.
- Riksidrottsförbundet & SCB, *Svenska folkets tävlings- och motionsvanor 2002*.
- Räddningsverket, *Brandsäkerhet vid tillfälliga campingplatser, så här gör man på Hultsfred*. Räddningsverket, 2001.
- Räddningsverket, *Dödsbränder 2002*. Räddningsverket, Karlstad, 2003.
- Räddningsverket, *Nationellt centrum för erfarenhetsåterföring från olyckor*, PM sammanfattning.
- Räddningsverket, *Olyckor i siffror. En rapport om olycksutvecklingen i Sverige. 2002* Räddningsverket, Karlstad.
- Räddningsverket, *Samhällets kostnader för olyckor. Kostnader för det förebyggande arbetet*. FoU rapport Räddningsverket, Karlstad 2000.
- Sandberg, A., *Sociotopkarta för parker och andra friytor i Stockholms innerstad – om metoden, dialogen och resultatet*. Stockholms stadsbyggnadskontor, januari 2002.
- Sandberg, A., *Vuxnas lekvärld, En studie om vuxnas erfarenheter av lek*, Avhandling, Göteborg Studies in Educational Sciences. Göteborg, 2003.

- Sandberg, K., *Olycksfallsregistrering vid kirurgen*, Luleå sjukhus 1995/96. Samhällsmedicinska enheten. Rapport 4/96.
- Schyllander, J., *Utredare vid Nationellt Centrum för erfarenhetsåterföring från Olyckor (NCO) vid Räddningsverket*.
- Sellers, I. & Lindberg, M., *Hur beaktas barns intressen i fysisk planering?* Länsstyrelsen i Skåne län, Samhällsbyggnadsenheten, Skåne i utveckling 2002:39.
- Servais, SG., Häggqvist, S., Söderman, E., Backman, L., Grundberg, K., Lundin, A., Petterson, IL. & Åhman, M., *Arbetsmiljö kvalitet i skolan*. 2002:9, Arbetslivsinstitutet, 2002.
- SISU, *Säkerhet på idrottsanläggningar*, SISU Idrottsböcker, 1999.
- Sjölin, S., *Samhällets kostnader för olyckor och olycksförebyggande arbete*. Statens Räddningsverk. Manus 2003.
- Sjöström, M., Ekelund, U., Yngve, A., Nilsson, A. & Hurtig-Wennlöf, A., *Om barnens vardagliga aktivitet och gällande rekommendationer*. Svensk Idrottsforskning, nr 3 2003.
- Skolverket, *Barn/Personal i barnomsorg avseende år 1997. Barnomsorgen i siffror 1998*. Skolverkets rapport nr 152.
- Skolverket, *BRUK – för kvalitetsarbete i förskola och skola*. Elanders Gotab. Stockholm, 2001.
- Skolverket, *Elevmédverkan i skolans arbetsmiljöarbete genom elevskyddsombud*. Förslag till föreskrifter och underlagsrapport, Skolverket 2003-09-29.
- Skolverket, *Gruppstorlekar och personaltäthet i förskola, förskoleklass och fritidshem*. Skolverket, beställningsnummer 03:824, Kalmar, 2003.
- Socialstyrelsen & Konsumentverket, *Hem- och fritidsolycksfall i Sverige, Årsrapport–EHLASS 2000*. Epidemiologiskt Centrum, Socialstyrelsen, 2002.
- Socialstyrelsen & Konsumentverket, *Hem- och fritidsolycksfall i Sverige, Årsrapport–EHLASS 1999*. Rapport 2001:14, Epidemiologiskt Centrum, Socialstyrelsen 2001.
- Socialstyrelsen, *Folkhälsorapport 2001*. Epidemiologiskt Centrum, Modin-Tryck, Stockholm 2001.
- Socialstyrelsen, *Hur bedrivs Skolhälsovård idag – förutsättningar och hinder*. En studie omfattande nio kommuner 2003.
- Socialstyrelsen, *Höga ljudnivåer – ungdomars beteenden, kunskaper och attityder*. AMMOT 2002.
- Socialstyrelsen, *Miljöhälsorapport 2001*. Modin Tryck, Stockholm 2001.

- Socialstyrelsen, *Skolhälsovården 1998 Underlag för egenkontroll och tillsyn*. SoS-rapport 1998:10 Socialstyrelsen, 1998.
- Socialstyrelsen, Statens folkhälsoinstitut, Centrum för suicidforskning, *Stöd i självmordskriser. Nationellt program för utveckling av självmordsprevention*. 1995.
- Socialstyrelsen, *Statistik drunkningsolyckor 1997-2001*. Epidemiologiskt Centrum, särskilt uttag patientregistret 2003.
- Spolander, K., *Effekter av kampanjer, debatt och opinionsbildning? Förändringar i föräldrars omsorg om barnens trafiksäkerhet. Resultat från två rikstäckande undersökningar om barn i åldrarna 4-12*. VTI-rapport 296. Statens väg- och transportforskningsinstitut. Linköping, 1985.
- Statistiska Centralbyrån, *Sveriges officiella statistik. Statistiska meddelanden. Markanvändningen i tätorter 2000 och förändringar 1995-2000*, 2003.
- Statistiska Centralbyrån, *Underlag för första uppföljning och utvärdering av miljömålet God bebyggd miljö. Förstudie*. Avdelningen för miljö- och regionalstatistik, mars 2002.
- Stockholms stadsbyggnadskontor, *Sociotopkarta för parker och andra friytor i Stockholms innerstad – om metoden, dialogen och resultatet*, januari 2002.
- Strindberg, L. & Andersson, R., *Konsumentssäkerhet som begrepp, strategi och forskningsområde. I: Konsumentssäkerhet och skadeanalys*. Forskningsrådsnämnden 1999:8, Stockholm, 1999.
- Sund, B., *Samhällets kostnader för olyckor*. Räddningsverket, Karlstad, 1997.
- Sund, B., Institutionen för nationalekonomi vid Karlstads universitet. *Muntlig information, november 2003*.
- Sundblad, G., Saartok, T. & Renström, P., *Inga barn på bänken! Medicinska aspekter på fysisk aktivitet under skolåren*. Svensk Idrottsforskning, nr 3, 2003.
- Sundbom, L. & Larsson, T., *Tillbud och skador inom barnomsorgen*, SAMU 1998.
- Sundelin, C., *Medicinska synpunkter på barnmisshandel*. SOU 2001:72, Bilaga 2 i Slutbetänkande av Kommittén mot barnmisshandel.
- Sundell Isling, M., *Lekfulla Malmö! I: Nyström, L. & Lundström, M. (red.), Barn i stan? Om barns tillgång till stadsbygden*. Stads- miljørådet 2001.
- Sundström, K. & Janson, S., *Registrering av olycksfallsskador, ett samarbetsprojekt mellan Folkhälsan Värmland och kirurgmottag-*

- ningen sjukhuset Torsby*. Centrum för Folkhälsoforskning, Utredningsrapport 1998;1.
- Svenska Innebandyförbundet, *Förstudie av skyddsglasögon för innebandy*. Svenska Innebandyförbundet, 2003.
- Svenska Kommunförbundet, *Skolskjutsboken*. 1994.
- Svenska Livräddningssällskapet 100 år, *Jubileums handbok 1898-1998*.
- Svenska Livräddningssällskapet, *Det trygga badet 2003 Rapport*.
- Svenska Livräddningssällskapet, *Statistik drunkningsolyckor*.
- Svensson, T., *Konsekvenser av restriktioner för biltrafik i städer*. VTI notat 40-2001.
- SWOV Institute For Road Safety Research, *The Netherlands. The moped and the A1-category (125cc) motorcycle in Europe. A literature and questionnaire study commissioned by the Swedish National Road Administration*. Leidschendam, 2003.
- Sörensen, G., Anund, A., Wretling, P., Törnström, E., Falkmer, T. & Matstoms, Y., *Trafiksäkerhet vid skolskjutsning, slutrapport*. VTI rapport 480. Statens väg och transportforskningsinstitutet. Linköping, 2002.
- Sörensen, G., Wretling, P., Anund, A., Yahya, M-R. & Törnström, EM., *Trafiksäkerhet vid skolskjutsning – Enkät till ett urval av barn och föräldrar*. VTI notat 14-2001. Statens väg- och transportforskningsinstitutet. Linköping, 2001.
- Terjestam, Y., *Säkerhet i vatten. Intervjuer med grundskoleelever och deras föräldrar*, Räddningsverket.
- The Event Safety Guide, The Guide to the Health, Safety, and Welfare at Music and Similar Events*. 1999 HSE Books HSG 195.
- Thompson, D., Rivara, F. & Thompson, R., *Helmets for preventing head and facial injuries in bicyclists (Cochrane Review)*. The Cochrane Library No. 1:1-27, 2003.
- Thulin, H. & Kronberg, H., *Gående och cyklister. Exponering och skaderisker i olika trafikmiljöer för olika åldersgrupper*. VTI meddelande 886, 2000.
- Thulin, H., *Resor till skolan*. Kommunikationsforskningsberedningen (KFB) och Väg- och transportforskningsinstitutet (VTI). 30/2000.
- Tingvall, C., *Children in cars. Some aspects of the safety of children as car passengers in road traffic accidents*. Acta Paediatrica Scandinavica. Supplement, 1987;339:1-35.
- Titman, W., *Grounds for Concern. A report on secondary school grounds*. Learning through Landscapes, 1994.

- Towner, E., Dowswell, T., Jarvis, S. *Updating the evidence. A systematic review of what works in preventing childhood unintentional injuries: Part 1.* Injury Prevention 2001a; 7:161-164.
- Towner, E., Dowswell, T. & Jarvis, S., *Updating the evidence. A systematic review of what works in preventing childhood unintentional injuries: Part 2.* Injury Prevention 2001;7:249-253.
- Ungdomsstyrelsen, *Bara vara – mötesplatser på ungas villkor.* Ungdomsstyrelsen rapporterar 21, Ungdomsstyrelsen 2001.
- Wasserman, D., *Eating disorders and suicide.* Ingår i *Suicide An unnecessary death*, 2001.
- Welander, G., *Epidemiology and prevention of bicyclerelated injuries in Sweden.* Akademisk avhandling vid Karolinska institutet, Institutionen för folkhälsovetenskap, 2001.
- Wenäll, J., *Barn i bil – en studie av dödsolyckor under åren 1992–1997.* VTI notat 46-2001. Statens väg- och transportforskningsinstitut. Linköping, 2001.
- Wenäll, J., *Barn i bil. Lagkrav, råd och tips. Lägesrapport april 2003.* VTI notat 26-2003. Statens väg- och transportforskningsinstitut. Linköping, 2001.
- Westerlund, M. & Wasserman, D., *Självordsprevention i skolor i Sverige*, 2003.
- WHO, Stödmaterial för lärare och annan skolpersonal, *Att förebygga självmord och självmordsförsök hos skolelever*, 2001.
- Willhjelm, H., *Contex, Barn och omgivelser - virkelighet med flere fortolkningar*, Akademisk avhandling 8, Arkitektthögskolan i Oslo, 2002.
- Vinsrygg, G., *Självskadning.* Empati 1/02. Oslo 2002
- Wladis, A., Boström, L. & Nilsson, B., *Skador och mortalitet vid MC- och mopedolyckor i Sverige 1987–1994.* Läkartidningen 2003;14:1238-1241.
- Vågberg, M. *Så många barn - så mycket ansvar. Barnomsorgspersonals upplevelse av risker i närtrafikmiljön.* Forskningsgruppen för miljöpsykologi och pedagogik. Institutionen för Barn- och Ungdomsvetenskap. Högskolan för Lärarutbildning i Stockholm, 1994.
- Vågberg, M. *Kan vi gå ut? En intervjustudie av förskolepersonals resonemang om trafiksäkerhetsarbetet i förskolan.* Forskningsgruppen för miljöpsykologi och pedagogik. Institutionen för pedagogik. Lärarhögskolan i Stockholm, 1996.

- Väg- och Transportforskningsinstitutet, *Trafikskadade i Skaraborg år 1998 baserat på statistik från hälso- och sjukvård och polis*, VTI meddelande 908:2001.
- Vägverket & Skolverket, *Trafik, miljö och samhällsplanering – ger fakta och exempel på studier i närsamhället*. Vägverkets Publikation. Borlänge, 2000.
- Vägverket & Svenska kommunförbundet, *Trafik för en attraktiv stad*. Svenska kommunförbundet 2002.
- Vägverket. *Trafiksäkerhetsrapport 98*. Publikation 1999:35. Borlänge, 1999.
- Vägverket. *Cykelhjälmslag för barn*. 2003-06-10. Borlänge, 2003a.
- Vägverket. *Dödade mopedister i åldern 0–25 år, 1997–2002*. Arbetsdokument. Borlänge, 2003b.
- Vägverket, *Skärgårdsvägen vid grantomta*. Vägverket, Publikation 2003:41, 2003c.
- Vägverket, *Forska och lära i närsamhället*. Vägverkets Publikation 1995:73. Borlänge, 1995.
- Vägverket, *Inriktningsskildring Barn*. Vägverkets Publikation. Borlänge, 2001.
- Vägverket, *Mer cykeltrafik på säkrare vägar. Nationell strategi för ökad och säker cykeltrafik*. Publikation 2000:8.
- Vägverket, *Remissyttrande om ny körkortslag. Ett förslag till införande av obligatorisk handledarutbildning vid körkortsutbildning*. Borlänge, 2002.
- Vägverket, *STRADA, PM (internt) säkerhet och sekretessfrågor*, 1997.
- Vägverket, *STRADA, Årsrapport 1999*. Vägverket, rapport 2000:39. Vägverket 2000.
- Vägverket, *STRADA, Årsrapport 2000*. Vägverket, rapport 2001:93. Vägverket 2001.
- Vägverket, *Utredning om ett stegvist förarutbildningssystem. Remissanalys, överväganden och slutgiltiga förslag*. Borlänge, 1999.
- Västra Götalandsregionen, *Skador registrerade i Skaraborg år 2001 och 2002*. Folkhälsokommittén, Skadeenheten i Skaraborg, 2003.
- Västra Götalandsregionen, *Vår Arbetsmiljö, Metodmaterial om skolans arbetsmiljö, Grundskolan år 1-6*. Folkhälsokommittén, Västra Götaland 2002.
- Västra Götalandsregionen, *Vår Arbetsmiljö, Metodmaterial om skolans arbetsmiljö, Grundskolan år 6-9 och gymnasieskolan*. Folkhälsokommittén, Västra Götaland 2002.
- Yrkesinspektionen Falun, *Elevolycksfall, Projekt rapport Dalarnas och Gävleborgs län*. Yrkesinspektionen / Falun 97 11 17.

- Yrkesinspektionen Malmö, *Sammanfattning av Yrkesinspektionen i Malmö tillsyn avseende de yngre elevernas arbetsmiljö*. Rapport 2000:2. Stefan Hult.
- Yrkesinspektionen Örebro, *Elevernas arbetsmiljö*. Rapport YI ÖR 058, maj 2000.
- Öström, M., Björnstig, U., Näslund, K. & Eriksson, A., *Head and cycling fatalities in Northern Sweden*. International journal of Epidemiology 1993;22:483-8.

Offentligt tryck

Lagar, förordningar och föreskrifter

- AFS 1996:1, Arbetsmiljöverkets författningar, Minderåriga.
- AFS 2001:1, Arbetsmiljöverkets föreskrifter om systematiskt arbetsmiljöarbete.
- BFS 2002:19, Boverkets byggregler.
- KOVFS 1993:9, Föreskrifter om leksakers säkerhet.
- SFS 1970:340 Förordningen om skolskjuts.
- SFS 1976:380, Arbetskadeförsäkringen.
- SFS 1977:1160, Arbetsmiljölagen.
- SFS 1977:1166, Arbetsmiljöförordningen.
- SFS 1982:80, Lag om anställningsskydd.
- SFS 1985:1100 Skollagen.
- SFS 1986:1102, Räddningstjänstlagen.
- SFS 1988:1604, Produktsäkerhetslag.
- SFS 1988:9, Sekretesslagen.
- SFS 1988:1040. Förordning med instruktion för Statens räddningsverk.
- SFS 1992:1327, Lag om leksakers säkerhet.
- SFS 1992:1534, Lagen om CE-märkning.
- SFS 1993:387, Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade.
- SFS 1993:1617, Ordningsslagen.
- SFS 1996:124. Förordning med instruktion för Boverket.
- SFS 1996:786 Lag om tillsyn över hälso- och sjukvården.
- SFS 1997:702, Skolverkets förordning, om kvalitetsredovisning inom skolväsendet.
- SFS 1997:857, Ellag.
- SFS 1997:1056. Förordning med instruktion för Brottsförebyggande rådet.
- SFS 1998:1276 Trafikförordningen.

- SFS 1998:1660, Hälso- och sjukvårdslagen.
SFS 1998:808, Miljöbalken.
SFS 1999:877. Lag om förarbevis för moped klass I och för terrängskoter.
SFS 1999:991. Förordning om förarbevis för moped klass I och för terrängskoter.
SFS 2001:309. Förordning med instruktion för Statens folkhälsoinstitut.
SFS 2001:707, Förordningen om patientregister hos Socialstyrelsen.
SFS 2002:864. Förordning med länsstyrelseinstruktion.
SFS 2003:778. Lagen om skydd mot olyckor.
SKOLFS 1994:1, Lpo 94. Förordning om läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet.
SKOLFS 1994:2, Lpf 94. Förordning om 1994 års läroplan för de frivilliga skolformerna.
SKOLFS 1998:16, Lpfö 98. Förordning om läroplan för förskolan.
SKOLFS 2003:17. Förordning om ändring i förordningen (SKOLFS 1994:1) om läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet. Regeringen 2003.
SOSFS 1996:7, Socialstyrelsens allmänna råd med rekommendationer för maximal och genomsnittlig ljudnivå.

Regleringsbrev

- Regleringsbrev för budgetåret 2002 avseende Statens skolverk, Regeringsbeslut 2001-12-20 U2001/4728/DK.
Regleringsbrev, Ju 2003/3021/D. Ändring av regleringsbrev för budgetåret 2003 avseende anslaget 30:1 Stöd till idrotten inom utgiftsområde 17, kultur, medier, trossamfund och fritid.
Regeringsbeslut 2002-12-12, N2002/11941/RUT N2002/11981/RUT. Riktlinjer för statens stöd till idrotten 2003.
Regeringsbeslut 2003-05-22, Ju 2003/2685/D. Disposition av medel från AB Svenska Spel.

Propositioner

- Prop. 1989/90:61 Elevmedverkan i arbetsmiljöarbetet.
Prop. 1997/98:112. Strategi för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter.
Prop. 1997/98:56 Transportpolitik för en hållbar utveckling.
Prop. 1997/98:145 Svenska miljömål. Miljöpolitik för ett hållbart Sverige.

- Prop. 2000/01:130 Svenska miljömål – delmål och åtgärdsstrategier.
Prop. 2001/02:14 Hälsa, lärande och trygghet.
Prop. 2001/02:96 En förstärkt Barnombudsman.
Prop. 2002/03:35 Mål för folkhälsan.
Prop. 2002/03:53 Stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m.

Utredningsbetänkanden

- SOU 1970:1, *Barns utemiljö*. Betänkande avgivet av kommittén för barns utemiljö.
SOU 1975:30, *Barnens livsmiljö*. Rapport från Barnsmiljöutredningen.
SOU 1975:31, *Sambället och barns utveckling*. Barnmiljöutredningens rapport 1.
SOU 1975:32, *Barns hälsa*. Barnmiljöutredningens rapport 2.
SOU 1984:42, *Att förebygga skador ett hälsopolitiskt handlingsprogram*. Underlagsstudie, Hälsa- och sjukvård inför 90-talet.
SOU 1998:31, *Det gäller livet*, utredning av Barnpsykiatrikommittén
SOU 1999:65 *Barnombudsmannen – företrädare för barn och ungdom*. Betänkande av BO-utredningen.
SOU 2000:91, *Hälsa på lika villkor – nationella mål för folkhälsan*. Bilagedel A. Slutbetänkande av Nationella folkhälsokommittén.
SOU 2001:48, *Att vara med på riktigt – demokratiutveckling i kommuner och landsting*. Betänkande av Kommundemokratikommittén.
SOU 2001:55, *Barns och ungdomars välfärd. Antologi*. Kommittén Välfärdsbokslut.
SOU 2001:72, *Barnmisshandel. Att förebygga och åtgärda*. Slutbetänkande av Kommittén mot barnmisshandel.
SOU 2002:121, *Skollag för kvalitet och likvärdighet*. Betänkande av 1999 års skollagskommitté. Bilagedel.
SOU 2002:121, *Skollag för kvalitet och likvärdighet*. Slutbetänkande 1999 års skollagskommitté.
SOU 2002:68, *Sociala skillnader i skaderisker. En rapport om den socioekonomiska fördelningen av skador bland barn och ungdomar i Sverige*. Rapport från Barnsäkerhetsdelegationen, 2002.
SOU 2002:99, *Barns skador i Sverige. Barnskadeatlas med frekvenser och trender på nationell, läns- och kommunnivå 1987–2000*. Rapport från Barnsäkerhetsdelegationen, 2002.
SOU 2003:19, *Barns rätt till säkra och utvecklande miljöer. Framtida huvudman*. Delbetänkande av Barnsäkerhetsdelegationen 2003.
SOU 2003:24. *Kampidrotten i fokus*. Betänkande av proffsboxnings- och kampidrottsutredningen.

SOU 2003:79, *Inblick i skademönster, skadeomständigheter och skolliv*. Rapport från Barnsäkerhetsdelegationen, 2003.

Utredningsdirektiv

Dir. 2003:105, Förarbevis för moped klass I och för terrängskoter, 2003.

Riksdagen

2000/01:433 Interpellation, av Ulla-Britt Hagström (kd) till statsrådet Ingegerd Wärnersson om trafikutbildning i skolan.

2000/01:TU13, Trafikutskottets betänkande.

2002/03:TU4, Trafikutskottets betänkande. *Trafiksäkerhet*.

Allmänna råd

Allmänna råd 1999:1, Skolverkets allmänna råd om kvalitetsredovisning inom skolväsendet.

Promemoria

PM 2002-10-14. Elevers ohälsa – hur mäter vi den. Dnr 74-2002:2129, Avd för resultatuppföljning, Skolverket.

Uppdrag

Fö2001/2162/CIV, Regeringens uppdrag, åtgärder för att förbättra säkerheten vid musikarrangemang. Räddningsverket.

Diarienumr: 240-4580-2001, Räddningsverkets förslag till åtgärder vad gäller säkerhet vid musikarrangemang, festivaler och andra liknande arrangemang, mars 2002.

Skolverket, *Redovisning av uppdraget om en översyn av katastrofberedskapen inom skolområdet (U1999/1532/S)*. Dnr 99:1508.

Socialstyrelsen, Redovisning av regeringens uppdrag (beslut 58, 2002-06-19) till Socialstyrelsen att utreda förutsättningarna för ett nationellt informationssystem för att följa personskadeutvecklingen(2003-03-31). 6346/2002.

Broschyrer

Arbetslivsinstitutet, Elevorganisationen. *Arbetsmiljön i skolan*. Arbetsmiljöverket. *Så får barn och ungdomar arbeta*. ADI 43, Arbetsmiljöverket 2001.
Stockholms stad, Miljöförvaltningen, *Hög musik*.
Folkhälsoinstitutet, *Tinnitus – The Neverending Sound*.

Pressmeddelande

Socialdepartementet 2002-08-22. Socialstyrelsens uppdrag, utvärdera om regelverket kring höga ljudnivåer är ändamålsenligt och ger avsedd effekt.

Internetadresser

Arbetsgivarverket	www.av.se
Arbetslivsinstitutet, skola	www.skolliv.nu
Arbetsmiljöverket	www.av.se
Artister och Musiker mot Tinnitus	www.dbdbdb.nu
Barnombudsmannen	www.bo.se
Elevorganisationen	www.elevorg.se
Folkets hus och parker	www.fhp.nu
Giftinformationscentralen	www.giftinformation.apoteket.se
Hörselskadades Riksförbund	www.hrf.se
Internetsida	www.crowdsafe.com
Publiksäkerhet/Corwdsafe	
Kemikalieinspektionen	www.kemi.se
Konsumentverket	www.konsumentverket.se . <i>hämtat den 20 november 2003.</i>
Kulturministeriet, Danmark	www.kulturministeriet.dk
Landsorganisationen	www.lo.se/ung
Lantbrukarnas Riksförbund	www.lrf.se
Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande	www.ntf.se <i>hämtat den 9 oktober 2003</i>
Naturvårdsverket	www.naturvardsverket.se december 2003

Riksidrottsförbundet	www.rf.se/ <i>hämtat september 2003</i>
Rikspolisstyrelsen	www.polisen.se
SIF:s hemsida	www.jobbkoll.nu
Skolverket	www.skolverket.se <i>hämtat november 2003</i>
Skyddsnetet	www.skyddsnetet.nu
Socialstyrelsen	www.sos.se <i>Folkhälsan i siffror. Statistik presenterad på Socialstyrelsens webbplats.</i> <i>hämtat november 2003).</i>
Statens Folkhälsoinstitut	www.fhi.se
Statens Räddningverk	www.srv.se
Statistiska Centralbyrån	www.scb.se/sm/ <i>hämtat mars 2003</i>
Statistiska Centralbyrån	www.scb.se <i>hämtat november 2003</i>
Svenska Livräddningssällskapet	www.sls.a.se
Svenska statistiknätet	www.svenskstatistik.net/ssntrp.htm
Sveriges Elevråd	www.svea.org
Ungdomsdelegationen	www.ungdomsdelegationen.gov.se
WHO	www.euro.who.int/childhealthenv <i>hämtat april 2003</i>
Vägverket	www.vv.se <i>hämtat den 1 november 2003</i>
Världshälsoorganisationen Europa	www.who.dk
Västra Götalands regionen	www.vgregion.se/miljo/miljosamverkan

Kommittédirektiv

Barnsäkerhetsdelegation

Dir.
2001:79

Beslut vid regeringssammanträde den 11 oktober 2001.

Sammanfattning av uppdraget

En delegation skall se över och arbeta med frågor om säkerhet och förebyggande av skador i barns och ungdomars miljö. Delegationens skall bl.a.

- kartlägga vilka skador och olycksfall som drabbar barn och ungdomar,
- kartlägga vilka barn och ungdomar som drabbas beroende på bl.a. ålder, kön och bostadsform,
- lämna förslag till förbättringar när det gäller statistik och annan kunskapsinhämtning inom området,
- påbörja ett arbete för att höja medvetenheten om metoder för skadeförebyggande åtgärder kring barn och ungdomar och att förbättra samarbetet mellan inblandade myndigheter och mellan myndigheter och frivilliga aktörer både på nationell nivå och på lokal nivå,
- finna former för hur barn och ungdomar kan involveras i det lokala förebyggande arbetet i syfte att ta till vara deras synpunkter på hur detta arbete kan bedrivas,
- överväga om det behövs några förändringar av lagstiftningen för att stärka barns och ungdomars skydd och säkerhet, samt
- utreda vilken myndighet som i framtiden bör ha det övergripande ansvaret för barnsäkerhetsfrågorna och frågorna om barns lek- och utemiljö.

Bakgrund

Barnkonventionen m.m.

I dag finns det mycket kunskap om barn, deras behov och inte minst lekens betydelse för deras utveckling. Kunskaperna behöver dock både breddas och fördjupas. Barn behöver leka och röra på sig, fantisera, bearbeta upplevelser genom leken och göra nya erfarenheter. Äldre barn och tonåringar behöver utrymme för sina intressen, vänner och aktiviteter. Gemensamt för nästan alla barn och ungdomar är att de dagligen befinner sig i förskole- och skolmiljöer.

Barns rätt till lek och rekreation slås fast i artikel 31 i FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Det skall finnas utrymme för lek och fritid och den miljö där barn leker skall vara säker. Barns rätt till lek och fritid skall också ses i relation till barnkonventionens artikel 6 om rätten till överlevnad och utveckling. Barnkonventionen ställer således förpliktigande krav på att barns miljö både skall vara säker och utvecklande. Sverige tillträdde konventionen år 1990.

Barnsäkerhet och berörda aktörer

Barnsäkerhetsarbetet fungerar förhållandevis väl i Sverige. Dödsfallen är få liksom de allvarliga skadefallen. Det hindrar inte att mer kan göras och att ambitionen bör höjas ytterligare när det gäller att minska skadorna.

I dag saknas det både en samlad lagstiftning och ett samlat myndighetsansvar för barns rätt till en stimulerande, trygg och säker uppväxtmiljö. Ett flertal myndigheter har ett sektorsansvar eller på annat sätt funktioner när det gäller att förbättra barns och ungdomars säkerhet och motverka olycksfall. Vissa myndigheter har tillsynsansvar och andra arbetar med metodutveckling och kunskapsspridning. Det arbetet bör fortsätta och vid behov förbättras och samordnas. I propositionen om Hälsa, lärande och trygghet (2000/01:14) aviserar regeringen en översyn av arbetsmiljölagen ur ett elevperspektiv. I detta sammanhang bör även berörda myndigheters tillsyn ses över i syfte att åstadkomma en ökad samsyn och samordning. Det gäller t.ex. det arbete som bedrivs av Statens folkhälsoinstitut, Socialstyrelsen, Statens skol-

verk, Statens räddningsverk, Konsumentverket, Vägverket samt Boverket.

Barnombudsmannen har dock ett särskilt samordnande myndighetsansvar för frågor som rör barns säkerhet. Enligt förordningen (1993:710) med instruktion för Barnombudsmannen skall ombudsmannen inom sitt verksamhetsområde ta initiativ till samordning och utveckling av samhällets förebyggande insatser inom området barns och ungas säkerhet (2 § 4 p.). Ett förändringsarbete pågår för närvarande när det gäller Barnombudsmannens verksamhet. Inriktningen på det arbetet är att ombudsmannarollen skall lyftas fram och bli tydligare och att myndighetsfunktionerna skall begränsas så långt som möjligt. Avsikten är således att det övergripande myndighetsansvaret för barns och ungdomars säkerhet inte längre skall ligga på Barnombudsmannen.

På den lokala nivån har olika kommunala verksamheter som t.ex. förskola, skola, gatukontor och räddningstjänst viktiga funktioner. Genom hälso- och sjukvården och sitt folkhälsoarbete kommer också sjukvårdshuvudmännen i beröring med frågorna.

Det är viktigt att nå barn, ungdomar och föräldrar i säkerhetsarbetet. Det är viktigt att ta till vara deras synpunkter på hur det skadeförebyggande arbetet kan bedrivas och utveckla formerna för hur barn och ungdomar kan medverka i det skadeförebyggande arbetet. Barn och ungdomar är också de som bäst känner de miljöer där de själva vistas och därmed också de risker som är förenade med dem. Det är därför viktigt att de fortlöpande på en jämställd bas kan delta i säkerhetsarbetet kring dessa miljöer. Betydelsefullt är det också att nå personalgrupper som arbetar med barn, såsom personal inom förskolan, skolan och fritidsverksamheten. Personal som arbetar med fysisk planering i vid mening och med säkerhetsarbete är andra viktiga målgrupper.

Frågor om barns miljö handlar inte enbart om säkerhetsförebyggande åtgärder utan också om att aktivt medvetandegöra människor och påverka attityder. Barn skall ha samma rätt till goda miljöer för lek, rekreation och studier som vuxna. Det beteende man lär in i unga år finns med under resten av livet. Säkerhetsuppfostran är därför en viktig del av det skadeförebyggande arbetet.

En fråga som särskilt uppmärksammas är säkerhetsreglerna i bostäder. Många olycksfall som drabbar barn sker i deras hemmiljö. Behovet av ytterligare åtgärder i syfte att förbättra barnsäkerheten i byggnader har under de senaste åren framhållits av bl.a. Barnombudsmannen (rapport 1997) och i riksdagsmotioner (2000/01:So12,

2000/01:Bo511 och 2000/01:BO540). Gemensamt för dessa är att de förordar en översyn och ändring av byggnadslagstiftningen vad gäller barnsäkerhetskraven i äldre bostäder. Förslagen innebär att regler om barnsäkerhet skall finnas även för de byggnader som inte omfattas av gällande regler, dvs. bostäder byggda före år 1973 eller ombyggda före år 1976. Stora delar av det s.k. miljonprogrammets bostäder saknar fortfarande skydd mot barnolycksfall.

Uppdraget

Skadeförebyggande åtgärder

De frågor som i första hand ligger inom området skadeförebyggande verksamhet är olycksfall som drabbar barn och ungdom. Det gäller olycksfall både i offentlig miljö, t.ex. i förskola och skola, på vägar och lekplatser, och i privat miljö, t.ex. i hemmet och bostadsområdet och vid idrottsaktiviteter. Därtill kommer olyckor som kan uppstå i samband med tillställningar av olika slag såsom diskotek och musikfestivaler.

Sådant som kan beskrivas som sjukdomsförebyggande verksamheter skall ligga utanför delegationens arbetsområde. Detsamma gäller skador som uppstår på grund av brott.

Delegationen skall överväga om det behövs och i så fall föreslå författningsändringar eller andra åtgärder för att stärka barns och ungdomars skydd och säkerhet.

Kunskapsuppbyggnad

Arbetet med att motverka olycksfall och skador bland barn och ungdomar måste bygga på en god kunskap om vilka skador barn och ungdomar drabbas av och i vilka miljöer skadorna inträffar. För att få en bild av hur situationen ser ut i dagens Sverige skall delegationen kartlägga vilka skador och olycksfall som drabbar barn och ungdomar. Delegationen skall också föreslå förbättringar när det gäller statistik- och annan kunskapsinhämtning. Det handlar bl.a. om hur statistik och kunskaper kan byggas upp i framtiden och hur olika kunskapskällor kan komplettera varandra. Det är viktigt att denna statistik är könsuppdelad för att bättre kunna planera förebyggande åtgärder.

Metoder för att förebygga skador skall också belysas. Delegationen skall i sitt arbete verka för att barn, ungdomar och föräldrar blir en naturlig del av det vardagliga förebyggande säkerhetsarbetet. Det gäller att ta tillvara både sådant som fungerat bra i olika kommuner i Sverige och goda exempel i andra länder. Delegationen skall sprida goda exempel och beskriva hur kunskapsspridning till fältet bör byggas upp.

Skadeförebyggande insatser i bostadsbeståndet

Delegationen skall beskriva och analysera hur olycksfallsmönstren i olika delar av bostadsbeståndet ser ut. Om en sådan analys visar att det behövs åtgärder i form av förändrad lagstiftning, förbättrad information eller något annat skall utredningen lämna förslag till sådana åtgärder.

Myndighet med ansvar för det övergripande skadeförebyggande arbetet

En lång rad myndigheter delar ansvaret för att förebygga skador som drabbar barn och ungdomar. Det behövs dock en myndighet med ett sammanhållande ansvar. Det handlar bl.a. om att aktivt samla och sprida kunskap, utveckla metoder, uppmärksamma nya faror, samordna olika myndigheter nationellt och lokalt.

Delegationen skall initialt ha denna uppgift. I dess uppdrag skall också ligga att pröva vilken myndighet som i framtiden skall ha detta övergripande ansvar. Denna myndighet skall besitta kunskap och kompetens och därigenom en förmåga att genom samarbete med andra myndigheter skaffa sig en helhetsbild över frågeställningarna kring säkerhet och stimulans i barns och ungdomars miljö.

Delegationen skall i detta sammanhang också analysera och lämna förslag på vilka författningsändringar och andra åtgärder som behöver vidtas.

Arbetets bedrivande och redovisning av uppdraget

Delegationen skall arbeta utåtriktat och se till att kunskaper som är viktiga för framtiden byggs upp och tas till vara. Delegationen skall i sitt arbete särskilt uppmärksamma och beakta olika förut-

sättningar och behov med avseende på barns och ungdomars kön, funktionshinder, etnicitet, socioekonomiska och regionala förhållanden.

Delegationen skall samråda med viktiga aktörer, såsom kommunförbunden, myndigheter och utredningar, frivilligorganisationer, bransch- och intresseorganisationer, forskare, olika yrkesgrupper samt andra berörda inom området.

Ifall det offentliga åtagandet innebär ökade kostnader för kommuner och landsting skall finansieringsprincipen tillämpas.

Delegationen skall slutredovisa sitt uppdrag senast den 31 december 2003. Dock skall förslag om vilken myndighet som i framtiden skall ha det övergripande ansvaret för barnsäkerhetsfrågorna lämnas senast den 31 januari 2003.

(Socialdepartementet)

Referensgrupper

Referensgruppen för frivilligorganisationer

Gunilla Awramidis, Riksförbundet BRIS
Katarina Bokström/ Anneli Jönsson, NTF
Lilian Carleson, Röda Korset
Gunilla Ekholm, Civildövsvarsförbundet
Mathias Hjelmberg, Riksidrottsförbundet
AnnChristin Krekula, Riksförbundet Hem och skola
Tina Nordling, Svenska Elektrikerförbundet
Torsten Nitér, Svenska Livräddningssällskapet
Mats Rosander, Sjösäkerhetsrådet
Stellan Åström, Lantbrukarnas riksförbund projekt Farmarbus

Referensgruppen för barn och unga

Joakim Berglund, Skellefteå
Marcus Bjerling, Örebro
Maria Dremé, Haninge
Marie Fransson, Nässjö
Moa Hannerz-Simå, Laxå
Sonay Jalili, Malmö
Nicklas Larsen, Haninge
Kalle Nässén, Gävle
Rebecka Simonsson, Göteborg

Referensgruppen för utvecklande miljöer

Pia Björklid, Lärarhögskolan i Stockholm
Eva Norén Björn, Barnombudsmannen
Pernilla Bonde, HSB Riksförbund
Sven Bremberg, Folkhälsoinstitutet
Reigun Thune-Hedström, Svenska Kommunförbundet
Ampo Hoff, SABO
Bodil Rasmusson, fil. dr.
Barbro Samuelsson, IPA
Gun-Britt Solberg, Hyresgästernas riksförbund
Petter Åkerblom, Statens Lantbruksuniversitet

Referensgruppen för skaderegistrering

Maj Ader, Västra Götalandsregionen
Ulf Björnstig, Norrlands universitetssjukhus
Jörgen Larsson, VTI
Henrik Nordin, Konsumentverket
Anders Åberg, Socialstyrelsen